

Geschiedenis Proeflessen Leerkracht Groep 8

Thema 4 - Sterke vrouwen en Franse koningen

Argus Clou is professor in alles. Op elke vraag heeft hij wel een antwoord. Daarom vragen regeringen hem om raad en helpt hij het journaal om moeilijk dingen makkelijk te maken. Op zijn wereldreizen heeft Argus Clou namelijk veel gezien en meegemaakt. Zijn trouwe stokstaartje Jules reist steeds met hem mee. En ook zijn assistente Mista reist mee, op wie hij stiekem verliefd is. Argus Clou verzamelt alles van zijn avonturen in zijn werkkamers, waarin de kinderen gerust een kijkje kunnen nemen. En nooit vertrekt hij zonder zijn Argusscoop.

- Deze proeflessenwijzer zorgt ervoor dat u snel en gemakkelijk aan de slag kunt met de proeflessen.
- In dit pakket vindt u alles wat u nodig hebt om les te geven met thema 5, groep 4.
- Voor de groepen 3 en 4 bestaat het thema uit twee lessen. Voor de groepen 5 tot en met 8 bestaat deze uit zes lessen.

Een compacte methode met houvast

Zelf ontdekken en onderzoeken. Dat is Argus Clou Natuur en Techniek. Een unieke lesmethode die kinderen laat ontdekken. Argus Clou is professor in alles. Aan de hand van een authentieke bron daagt hij kinderen uit om nét iets verder te kijken. De kinderen ontrafelen mysteries en geheimen en onderzoeken kijkplaten. Met Argus Clou leert u ze Natuur en Techniek op een spannende manier! Argus Clou heeft een compact jaarprogramma en u heeft maar een beperkt aantal materialen nodig. Door de overzichtelijke indeling thema's is de methode heel herkenbaar.

Het jaarprogramma voor groep 3 en 4 telt tien weken per jaar. Het lesprogramma in groep 5 tot en met telt dertig weken per jaar één les. Hiermee behaalt u gegarandeerd alle kerndoelen. Elk jaar is opgebouwd uit vijf thema's.

Vaste opbouw per thema

Alle thema's zijn op dezelfde herkenbare manier opgebouwd.

De opbouw in groep 3 en 4 is als volgt:

Groep 3 en 4

Thema	Opbouw
Les 1	Basisles: stof + verwerking
Les 2	Basisles: stof + verwerking

De groepen 5 tot en met 8 hebben eveneens een vaste opbouw per thema. In de volgorde van de lessen zit een ritme dat het thema aantrekkelijk houdt:

Groep 5 tot en met 8

Thema	Opbouw
Les 1	Basisles: stof + verwerking
Les 2	Basisles: stof + verwerking
Les 3	Basisles: mysterie oplossen (u kiest stijl/route)
Les 4	Basisles: stof + verwerking
Les 5	Herhalingsles aan de hand van een kijkplaat (u kiest stijl/route)
Les 6	Toets en afsluitend spel (spel is optioneel)

Toets en afsluitend spel

In les 6 neemt u de toets af, gebaseerd op de samenvatting. De digibordsoftware heeft een interactief spel na elk thema om het thema op een leuke manier af te sluiten.

Lesdoelverankering in Argus Clou Geschiedenis

In Argus Clou Geschiedenis gaan we in elke jaargroep verder in op de kerndoelen voor het vak. In dit voorbeeld behandelen we kerndoel 53.

Voorbeeld kerndoel 53

De leerling leert over de kenmerkende aspecten van de tijdvakken “de tijd van ontdekkers en hervormers” en “de tijd van regenten en vorsten”.

Kerndoel 53 in groep 5

In thema 3 van groep 5 is van dit kerndoel en van het canonvenster ‘De Beemster’ het volgende lesdoel afgeleid:

- De leerling kan uitleggen dat met behulp van een watermolen een plas water drooggelegd kan worden.

In het voorbeeld hierna tonen we aan hoe dit lesdoel in Argus Clou Geschiedenis verankerd is. Voor andere lesdoelen gebeurt dat op een vergelijkbare manier.

Voorkennis activeren

De authentieke bron bij ieder thema prikkelt de kinderen om alvast stil te staan bij de lesstof van het thema. Voorkennis wordt geactiveerd.

- De authentieke bron van thema 3 vertelt het verhaal van het dorp de Rijk dat telkens bij storm groot gevaar liep door het woeste water. Er wordt een aanloop genomen naar de oplossing van de dreiging: het droogleggen van de meren met behulp van molens.

Kennis opbouwen

De ontdekvraag aan het begin van elke les zet de kinderen aan tot nadenken over de lesstof. Elk lesblok behandelt een of meer lesdoelen.

- In lesblok 7 wordt aan de hand van de werking van een watermolen uitgelegd hoe een plas water drooggelegd wordt.

Kennis verwerken

De opdrachtblokjes in het werkboek zien er net zo uit als de lesblokjes in het lesboek. Hierdoor zien de kinderen direct welke opdracht bij welke lesstof hoort.

- In opdrachtblok 7 wordt de kennis van lesblok 7 door de kinderen verwerkt. De kinderen geven aan waarmee stukken land worden drooggelegd en benoemen de verschillende onderdelen van een watermolen.

Les afsluiten

Elke les sluit af met een blokje 'Om te onthouden'. Aan de hand van de getoonde begrippen en het reflecteren op de ontdekvraag behandelt u met de kinderen opnieuw de lesdoelen.

- * In deze 'Om te onthouden' is het begrip 'watermolen' opnieuw vermeld.

Herhalen met de kijkplaat

Elk thema sluit u met de kinderen af met de kijkplaat. De kijkplaat beslaat twee tijdvakken. Kinderen herontdekken de lesdoelen uit het thema. Ze doen dit aan de hand van verwerkingsopdrachten of het uitvoeren van een doe-opdracht. De opdrachten staan in het werkboek.

- * De kinderen zien op de kijkplaat de molens aan het werk. In het werkboek worden de verschillende onderdelen van een watermolen opnieuw bevraagd.

Voorbereiden op de toets

Het thema wordt samengevat in twee bladzijden achterin elk lesboek. Hierin staat per les een samenvatting. Ook wordt de betekenis van de begrippen beschreven. 'Om te onthouden' is ook als kopieerblad in de handleiding beschikbaar.

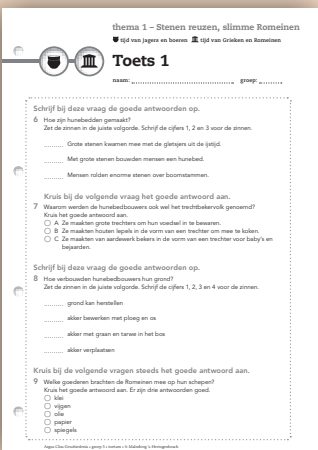
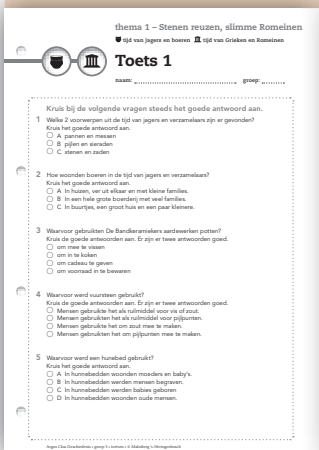
- * In de samenvatting van les 2 wordt de functie van de watermolen opnieuw beschreven. De betekenis van het begrip watermolen wordt hier gegeven.

Toets

De toets bevraagt alleen die lesdoelen die in de samenvatting zijn behandeld.

- * Het toetsdoel van vraag 7 is: De leerling kan beschrijven hoe een meer drooggelegd kan worden.

GESCHIEDENIS

GROEP **8** THEMAHANDLEIDING
THEMA 4

LESDOELEN

De kinderen kunnen:

- uitleggen dat de gewone mensen vonden dat er niet goed voor hen werd gezorgd door de machthebbers.
- vier klachten van de burgers noemen.
- uitleggen wie de patriotten en de Oranjegezinden zijn.
- uitleggen hoe de patriotten en de Oranjegezinden hun strijd voerden.
- drie punten noemen waar de patriotten voor strijdten.
- uitleggen waarom de patriotten uit de Republiek moesten vluchten en wie daarna de macht hadden.

DOELWOORDEN

- de vrijheid van drukpers
- de patriot
- de Oranjegezinde
- het pamflet
- de spotprent

MATERIALEN

Geen.

VOORBEREIDING

Geen.

STAP Introduceren

1 Lees de ontdekvraag voor. Bekijk de afbeelding van Lodewijk Napoleon. Laat de kinderen in tweetallen vertellen wat ze zien. Bespreek het vervolgens klassikaal. Benoem minimaal de blik van de mensen achter Lodewijk. Hoe kijken ze? Wat zijn ze aan het doen? Waarom doen de mannen achter Lodewijk niets? Gebeurde dit vaak in Nederland?

2 In dit thema leren we hoe Nederland eruitzag in de tijd dat Frankrijk de baas was, en hoe Nederland een eigen koning en regering kreeg. Lees de teksten onder aan de pagina met de kinderen.

LESBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

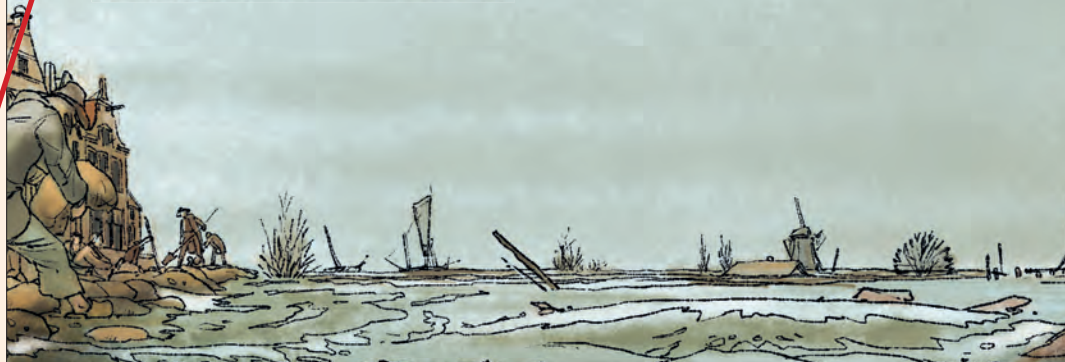
⏰ tijd van pruiken en revoluties 🏠 tijd van burgers en stoommachines

les 1 – Voor of tegen Oranje?

Wie was eigenlijk de baas in de lage landen?

Onze eerste koning, Lodewijk Napoleon, was Frans, had een litteken boven zijn oog, een verlamde hand en hij liep mank. En hij hield van geld uitgeven. Eerst zagen de mensen Lodewijk Napoleon niet zo zitten. Maar later gingen ze steeds meer van hem houden.

Een koning

Napoleon Bonaparte heerste over een groot deel van Europa. Hij benoemde zijn jongere broer Lodewijk tot koning van ons land. Dat was voor het eerst dat de Nederlanden een eigen koning hadden. De nieuwe koning was een aardige man. Allereerst probeerde hij Nederlands te leren. De mensen vonden dat reuze sympathiek. 'Ik ben konijn van Olland', zei hij, in plaats van: koning van Holland. Als er een ramp gebeurde, ging de koning er direct naartoe en hielp hij persoonlijk mee om hulp en troost te bieden. Zo droeg hij zelf de zandzakken naar de dijk bij een grote overstroming in 1809.

62

-3000

1

500

Lesboek pagina 62-63

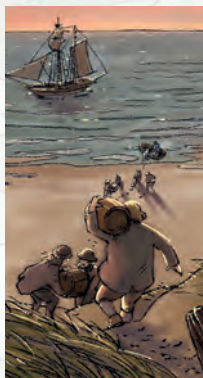

Gelijke rechten

Napoleon was niet erg tevreden over zijn broer Lodewijk. Hij vond hem maar een slappeling. Maar Lodewijk heeft heel veel goede dingen gedaan. Zo zorgde hij er bijvoorbeeld voor dat mensen van ieder geloof echt gelijke rechten kregen. De joden en de katholieken waren heel blij met hem. Ze mochten nu dezelfde banen hebben als iedereen. Napoleon in Frankrijk stelde hoge eisen aan zijn broer. Napoleon wilde Nederlandse soldaten voor zijn leger. Maar Lodewijk weigerde die te sturen. Hij vond dat hij Nederland niet kon beroven van al zijn jonge mannen.

Twee meningen

Napoleon had ook ruzie met Engeland in die tijd en verbood de Nederlanders met Engeland te handelen. Maar zijn broer vond het helemaal niet nodig dat te verbieden. Hij keek gewoon een andere kant op als de Nederlanders stiekem toch naar Engeland voeren. Napoleon werd uiteindelijk zo boos dat Lodewijk naar huis moest en geen koning meer mocht zijn. Jammer. Hij was maar vier jaar koning geweest.

Verdieping

Denkvraag: Wat weet je allemaal van Napoleon Bonaparte? [Eigen antwoord. Bijvoorbeeld: Franse legerleider, keizer, kleine man, zijn hand in zijn kleding gestoken, slag bij Waterloo.]

Verbreiding

Vertel: Een ander voorbeeld van een doortastend optreden van Lodewijk Napoleon was bij de Leidse buskruitramp. Een schip vol met buskruit ontplofte in het centrum van Leiden. Honderden huizen waren verdwenen of kapot en er waren veel slachtoffers. Lodewijk kwam meteen en zette iedereen aan het werk en hielp zelf de hele dag. Hij richtte een rampenfonds op en stelde Leiden tien jaar vrij van belastingen.

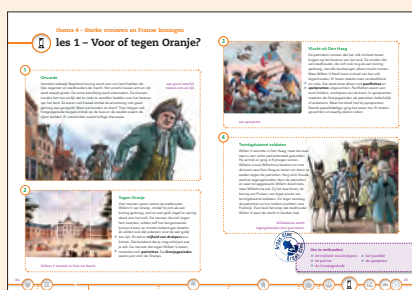
Verbreiding

Vertel: Lodewijk deed ook dingen die het volk niet zo kon waarderen. Hij hield nogal van luxe en gaf enorm veel geld uit aan bijvoorbeeld paleizen met een luxe inrichting. Een keer kocht hij zelfs een heel circus.

Lesboek pagina 64-65

Werkboek pagina 58-59

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 1 – Voor of tegen Oranje?

STAP Lezen en verwerken

Verdieping

Denkvraag: *Waarom is het belangrijk dat in een land de verschillen tussen arm en rijk niet zo heel groot zijn?* [Omdat een groot verschil een sterk gevoel van onrechtvaardigheid oplevert: wij hebben geen eten en zij kunnen alles kopen wat ze willen! Daar worden mensen ontevreden van.]

Taalsteun

Basiswoord: de armenzorg. *De armenzorg was de opvang voor mensen die zo arm waren dat ze geen eten konden kopen of een huis konden betalen.* In het taalkatern vindt u uitleg over taaldidactiek; hoe u woorden uitlegt aan kinderen.

STAP Lezen en verwerken

Verbreding

Vertel: *Patriotten heten zo omdat ze voor het vaderland (Patria in het Latijn) waren.*

Verdieping

Denkvraag: *Vrijheid van drukpers noemen we tegenwoord persvrijheid. Dat staat in de wet. Weet jij nog meer rechten voor burgers die nu in onze wet staan?* [Bijvoorbeeld recht op vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst, vrijheid van onderwijs, vrijheid van vereniging.]

1

Onvrede

Voordat Lodewijk Napoleon koning werd over ons land hadden de rijke regenten en stadhouders de macht. Het verschil tussen arm en rijk werd steeds groter. De arme bevolking werd ontevreden. De mensen vonden het niet eerlijk dat ze niets te vertellen hadden over het bestuur van het land. Ze waren ook kwaad omdat de armenzorg niet goed genoeg was geregeld. Maar wat konden ze doen? Toen kregen ook hoogopgeleide burgers kritiek op de luxe en de weelde waarin de rijken leefden. Er ontstonden overal heftige discussies.

een groot verschil
tussen arm en rijk

2

Tegen Oranje

Veel mensen waren woest op stadhouder Willem V van Oranje, omdat hij zich als een koning gedroeg, veel te veel geld uitgaf en weinig deed voor het volk. De mensen die zich tegen hem keerden, wilden zelf hun burgemeester kunnen kiezen en minder belastingen betalen. Ze wilden ook dat iedereen voor de wet gelijk zou zijn. En dat er **vrijheid van drukpers** zou komen. Dat betekent dat je mag schrijven wat je wilt. De mensen die tegen Willem V waren, noemden zich **patriotten**. De **Oranjegezinden** waren juist vóór de Oranjes.

Willem V woonde in Huis ten Bosch.

64

-3000

1

500

Lesboek pagina 62-63

3

een spotprent

Vlucht uit Den Haag

De patriotten vonden dat het volk invloed moest krijgen op het bestuur van het land. Ze vonden dat een stadhouder, die zich ook nog als een koning gedroeg, niet alle beslissingen alleen mocht nemen. Maar Willem V bleef meer invloed van het volk tegenhouden. Er kwam steeds meer verdeeldheid en ruzie. Die werd eerst alleen met **pamfletten** en **spotprenten** uitgevochten. Pamfletten waren een soort folders, voorlopers van de krant. In spotprenten maakten de Oranjegezinden de patriotten belachelijk of andersom. Maar het bleef niet bij spotprenten. Steeds gewelddadiger ging het eraan toe. Er braken gevechten uit waarbij doden vielen.

4

Twintigduizend soldaten

Willem V woonde in Den Haag, maar die stad was nu een echte patriottenstad geworden. Hij vertrok en ging in Nijmegen wonen. Willems vrouw Wilhelmina besloot om met de koets naar Den Haag te reizen om steun te zoeken tegen de patriotten. Nog vóór Gouda werd ze tegengehouden door de patriotten en weer teruggestuurd. Willem deed niets, maar Wilhelmina wel. Zij liet haar broer, de koning van Pruisen, een leger sturen van twintigduizend soldaten. Dit leger versloeg de patriotten en hun leiders vluchtten naar Frankrijk. Even leek het erop dat stadhouder Willem V weer de macht in handen had.

Wilhelmina wordt tegengehouden door patriotten.

Om te onthouden

- * de vrijheid van drukpers
- * de patriot
- * de Oranjegezinde
- * het pamflet
- * de spotprent

STAP Lezen en verwerken

Verbreiding

Vertel: Op de afbeelding zien we een Engelse spotprent op de patriotten en de aanhouding van de vrouw van Willem V, Wilhelmina, te Goejanverwellesluis. Drie kikkers als boeren gekleed lopen over een waterplas. De voorste draagt een vaandel waarop de generaliteitsleeuw staat. De andere kikkers schieten op een uithangbord, waarop de 'Prince van Orange' (Willem V) is afgebeeld.]

Verdieping

Denkvrage: Wie hebben deze spotprent gemaakt? De Oranjegezinden of de patriotten? Waarom? [De Oranjegezinden hebben deze spotprent gemaakt, om de patriotten belachelijk te maken.]

STAP Lezen en verwerken

Verbreiding

Denkvrage: Waarom vluchtten de patriotten naar Frankrijk? [In Frankrijk waren ook patriotten, mensen die ontevreden waren over de koning.]

1000

1500

1600

1700

1800

1900

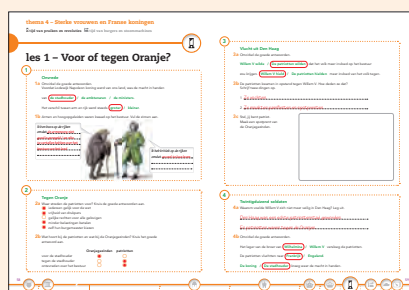
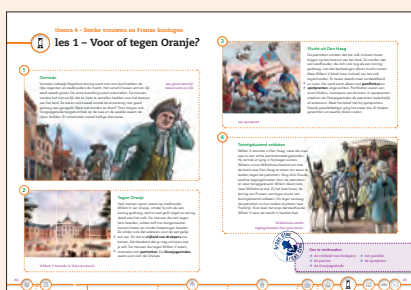
1950

65

NU

Lesboek pagina 64-65

Werkboek pagina 58-59

WERKBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

🕒 tijd van pruiken en revoluties 🏠 tijd van burgers en stoommachines

les 1 – Voor of tegen Oranje?

STAP Lezen en verwerken

1

Onvrede

1a Omcirkel de goede antwoorden.

Voordat Lodewijk Napoleon koning werd van ons land, was de macht in handen

van de stadhouder / de ambtenaren / de ministers.

Het verschil tussen arm en rijk werd steeds groter / kleiner.

1b Armen en hoogopgeleiden waren kwaad op het bestuur. Vul de zinnen aan.

*Ik ben boos op de rijken
omdat de armenzorg niet...
goed is geregeld. / we niks...
te vertellen hebben over het...
bestuur van het land...*

*Ik heb kritiek op de rijken
omdat ze veel te luxe leven...*

STAP Lezen en verwerken

2

Tegen Oranje

2a Waar streden de patriotten voor? Kruis de goede antwoorden aan.

- ☒ iedereen gelijk voor de wet
- ☒ vrijheid van drukpers
- ☐ gelijke rechten voor alle gelovigen
- ☒ minder belastingen betalen
- ☒ zelf hun burgemeester kiezen

2b Wat hoort bij de patriotten en wat bij de Oranjegezinden? Kruis het goede antwoord aan.

	Oranjegezinden	patriotten
voor de stadhouder	☒	☐
tegen de stadhouder	☐	☒
ontevreden over het bestuur	☐	☒

58

-3000

1

500

Lesboek pagina 62-63

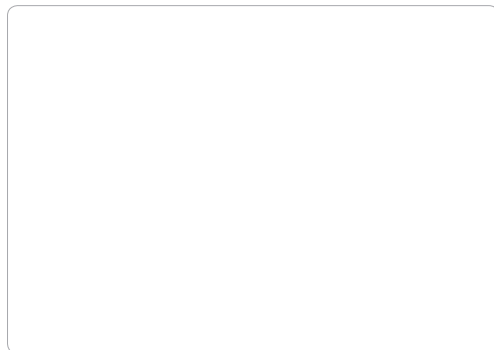
3

Vlucht uit Den Haag**3a** Omcirkel de goede antwoorden.

Willem V wilde / **De patriotten wilden** dat het volk meer invloed op het bestuur zou krijgen. **Willem V hield** / **De patriotten hielden** meer invloed van het volk tegen.

3b De patriotten kwamen in opstand tegen Willem V. Hoe deden ze dat? Schrijf twee dingen op.

- 1 **Ze vochten**.....
- 2 **Ze maakten pamfletten en spotprenten**.....

3c Stel, jij bent patriot. Maak een spotprent van de Oranjegezinden.**STAP Lezen en verwerken****Differentiatie**

Bepaal welke kinderen de c-vraag maken.

4

Twintigduizend soldaten**4a** Waarom voelde Willem V zich niet meer veilig in Den Haag? Leg uit.

Den Haag was een echte patriottenstad geworden.....

En patriotten waren tegen de Oranjes.....

4b Omcirkel de goede antwoorden.Het leger van de broer van **Wilhelmina** / **Willem V** versloeg de patriotten.De patriotten vluchtten naar **Frankrijk** / **Engeland**.**De koning** / **De stadhouder** kreeg weer de macht in handen.**STAP Lezen en verwerken****STAP Reflecteren**

- 1** Herinner de kinderen aan de ontdekvraag. Kunnen ze de vraag beantwoorden? [In de tijd van Willem V was hij de baas, maar in de Franse tijd was Napoleon de baas, ook al was Lodewijk Napoleon hier koning.]
- 2** De patriotten werden verslagen en moesten vluchten. Denk je dat de burgers in ons land nu weer tevreden waren? Waarom wel of niet? [Nee, want de verschillen tussen arm en rijk bleven bestaan.]

1000

1500

1600

1700

1800

1900

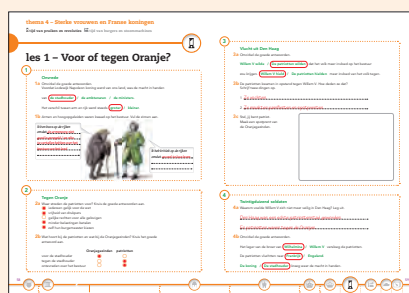
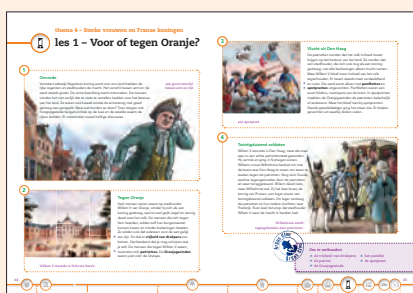
1950

59

NU

Lesboek pagina 64-65

Werkboek pagina 58-59

LESDOELEN

De kinderen kunnen:

- omschrijven wat de Franse Revolutie is.
- beschrijven dat in de Franse tijd de macht steeds in handen was van anderen.
- Napoleon Bonaparte noemen als keizer van Frankrijk.
- drie positieve veranderingen noemen voor ons land als gevolg van de Franse tijd.
- omschrijven waar de naam de Bataafse Republiek vandaan komt.
- uitleggen wat het continentaal stelsel is.

DOELWOORDEN

- de Franse Revolutie
- de Bataafse Republiek
- Napoleon Bonaparte
- Lodewijk Napoleon
- de burgerlijke stand

MATERIALEN

Geen.

VOORBEREIDING

Geen.

STAP Introduceren

- 1 Lees de ontdekvraag voor. Kun jij iets bedenken dat wij geërfd hebben van de tijd dat Frankrijk hier de baas is? [Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Franse leenwoorden.] Stel je voor dat Nederland nog steeds bij Frankrijk zou horen, hoe zou ons leven er dan uitzien?
- 2 Lees samen de introductie.

STAP Lezen en verwerken

Taalsteun

De Bastille was een gevangenis in Parijs. Met de bestorming van de Bastille begon de Franse Revolutie.

Verbreiding

Vertel: De bestorming van de Bastille wordt nog ieder jaar gevierd in Frankrijk op 14 juli: quatorze juillet, een nationale feestdag.

LESBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 2 – Franse overheersing

Wat heeft Napoleon veranderd in ons land?

In Frankrijk hadden de burgers ook genoeg van de rijkdom van de machthebbers. Het gewone volk betaalde veel belastingen en leed honger. De burgers hadden nauwelijks rechten en werden soms zomaar in de gevangenis gegooid.

1

Bestorming van de Bastille

De Franse burgers wilden niet meer dat hun koning alle beslissingen alleen nam. Ze wilden meebeslissen. De koning gaf niet toe. Op 14 juli 1789 bestormden de Franse patriotten de Bastille, een gevangenis in Parijs. Dat was het begin van de **Franse Revolutie**. Een revolutie is een grote opstand van het volk. De burgers hadden nu de macht. De Franse koning en koningin werden onthoofd onder de guillotine. Frankrijk was nu een republiek. De Nederlandse patriotten in Frankrijk waren heel blij. Nu zou het in Nederland vast ook lukken om de macht in handen van de burgers te laten vallen.

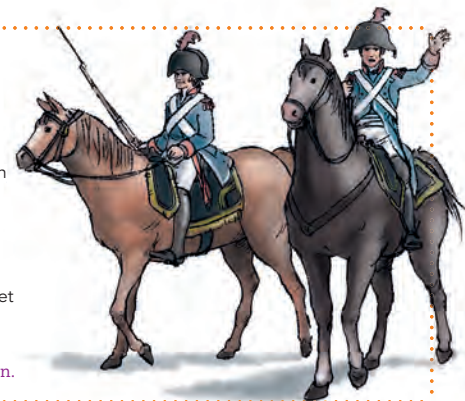
de bestorming van de Bastille

2

Patriotten aan de macht?

Met een Frans leger trokken de Nederlandse patriotten een paar jaar later op naar ons land. Stadhouder Willem V schrok zich een hoedje en vluchtte snel naar Engeland. De patriotten kwamen in Nederland aan de macht. Ze noemden zich de Bataven, naar het volk dat hier lang geleden had gewoond. Ze veranderden de naam van ons land in de **Bataafse Republiek**. Zo wilden ze laten zien dat zij gewonnen hadden van de machthebbers, net zoals de dappere Bataven ooit van de Romeinen.

De patriotten komen.

66

-3000

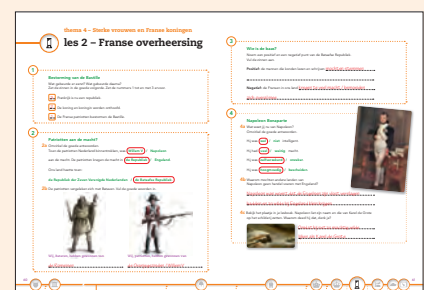
1

500

Lesboek pagina 66-67

Werkboek pagina 60-61

STAP Lezen en verwerken

Lees tekstblok 2 Patriotten aan de macht?

Ren de weg van huisdeur tot schoordeur op volle kracht. Noteer precies hoe lang je erover doet. Probeer in de loop van de maand een kwart van de tijd sneller te lopen. Dit als Argustraining, voor het geval je moet vluchten voor een aanstormende neushoorn of vampiermieren.

STAP Lezen en verwerken

Verdieping

Denkvraag: Was de Bataafse Republiek een verbetering voor de burgers? [Aan de ene kant wel: er werden verbeteringen doorgevoerd. Aan de andere kant hadden de Fransen nu wel erg veel macht in de republiek en moesten de Nederlanders meebetalen aan de Franse legers.]

3

Wie is de baas?

De leiders van de Bataafse Republiek wilden dat gewone mensen meer macht kregen. Mannen die konden lezen en schrijven mochten bijvoorbeeld voortaan stemmen. Maar de patriotten hadden het niet alleen voor het zeggen. De Fransen die hadden geholpen met de bevrijding, bleven hier. Ze bemoeiden zich overal mee. Eigenlijk waren de Fransen de baas in Nederland. Tien jaar na de Franse Revolutie veranderde alles weer. Een jonge generaal greep in Frankrijk de macht. Zijn naam was **Napoleon Bonaparte**. Hij zette de Franse regering af en kroonde zichzelf tot keizer.

Napoleon kroont zichzelf tot keizer.

4

Napoleon Bonaparte

Napoleon was een bijzondere man. Hij was heel intelligent en las veel boeken. Hij was nog niet eens dertig jaar, toen hij al half Europa had veroverd. Een beetje hoogmoedig was hij wel. Zo wilde hij dat zijn rijk net zo machtig zou worden als dat van Karel de Grote. Dat lukte hem ook nog, maar uiteindelijk is hij toch ten val gekomen, omdat hij niet van ophouden wist. Het begon ermee dat de Engelsen zijn vloot versloegen. Napoleon was woest en verbood iedereen op het vasteland om nog handel te drijven met Engeland. Zo zou hij dat eiland wel klein krijgen!

Napoleon trekt over de Alpen.

STAP Lezen en verwerken

Verbreiding

Vertel: Napoleon voerde meteen de dienstplicht in ons land in. Omdat hij veel oorlogen voerde, had hij grote legers nodig. Daar waren de mensen in Nederland niet blij mee. Toch is de dienstplicht in Nederland tot 1996 blijven bestaan.

Verbreiding

Vertel: Napoleon vond zichzelf geweldig zoals aan dit schilderij te zien is. In de rotsen onder zijn steigerende paard staan de namen van Hannibal, Karel de Grote en Bonaparte gebeiteld. De werkelijkheid was anders: in plaats van het steigerende paard bereed Napoleon een ezel.

67

1000

1500

1600

1700

1800

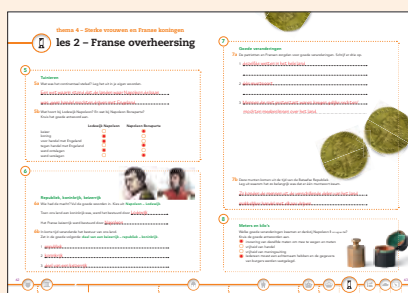
1900

1950

NU

Lesboek pagina 68-69

Werkboek pagina 62-63

WERKBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 2 – Franse overheersing

STAP Lezen en verwerken

1

Bestorming van de Bastille

Wat gebeurde er eerst? Wat gebeurde daarna?
Zet de zinnen in de goede volgorde. Zet de nummers 1 tot en met 3 ervoor.

- ☐ 3. Frankrijk is nu een republiek.
- ☐ 2. De koning en koningin worden onthoofd.
- ☐ 1. De Franse patriotten bestormen de Bastille.

STAP Lezen en verwerken

2

Patriotten aan de macht?

2a Omcirkel de goede antwoorden.

Toen de patriotten Nederland binnentrokken, was Willem V / Napoleon
aan de macht. De patriotten kregen de macht in de Republiek / Engeland.

Ons land heette toen:

de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden / de Bataafse Republiek.

2b De patriotten vergeleken zich met Bataven. Vul de goede woorden in.

Wij, Bataven, hebben gewonnen van

de Romeinen

Wij, patriotten, hebben gewonnen van

de Oranjegezinden / Willem V

60

-3000

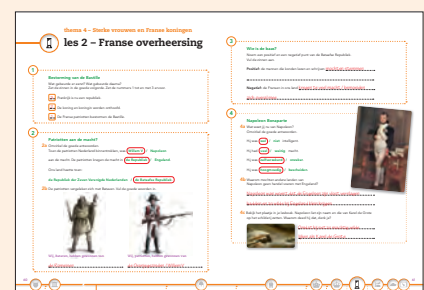
1

500

Lesboek pagina 66-67

Werkboek pagina 60-61

3

Wie is de baas?

Noem een positief en een negatief punt van de Bataafse Republiek.
Vul de zinnen aan.

Positief: de mannen die konden lezen en schrijven *machten stemmen*.....

Negatief: de Fransen in ons land *kregen te veel macht / bemoeiden*.....
zich overal mee.....

STAP Lezen en verwerken

4

Napoleon Bonaparte

4a Wat weet jij nu van Napoleon?
Omcirkel de goede antwoorden.

Hij was wel / niet intelligent.

Hij had veel / weinig macht.

Hij was zelfverzekerd / onzeker.

Hij was hoogmoedig / bescheiden.

4b Waarom mochten andere landen van
Napoleon geen handel voeren met Engeland?

Napoleon was woest dat de Engelsen zijn vloot verslagen.....
hadden en zo wilde hij Engeland klein krijgen.....

4c Bekijk het plaatje in je lesboek. Napoleon liet zijn naam en die van Karel de Grote
op het schilderij zetten. Waarom deed hij dat, denk je?

Omdat hij net zo machtig wilde.....
lijken als Karel de Grote.....

STAP Lezen en verwerken**Verbreiding**

Denkvraag: Wie denk je dat de
oudste van de twee broers
was? [Napoleon.]

1000

1500

1600

1700

1800

1900

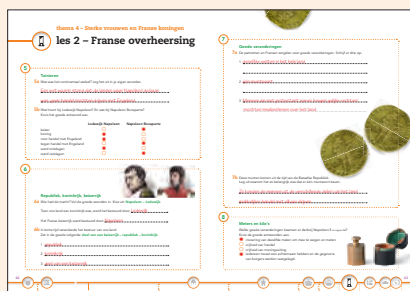
1950

NU

61

Lesboek pagina 68-69

Werkboek pagina 62-63

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 2 – Franse overheersing

STAP Lezen en verwerken

Verdieping

Denkvraag: *Napoleon werd verbannen naar een eiland. Hij mocht er nooit meer vanaf. Vind je dat een passende straf voor Napoleon?* [Ja, want dat zal Napoleon wel heel erg gevonden hebben./ Nee, want zo'n verbanning is geen echte straf.] Geef de kinderen ruimte om kort te discussiëren.

Verdieping

Extra woord: *continentaal stelsel. Het continentaal stelsel was de wet van Napoleon tegen het handeldrijven met Engeland.*

STAP Lezen en verwerken

5

Tuinieren

De wet tegen handeldrijven met Engeland heette het **continentaal stelsel**. Maar **Lodewijk Napoleon**, die nu koning was van Nederland, hield zich er niet aan. Hij vond het continentaal stelsel slecht voor Nederland en kneep gewoon een oogje dicht, tot ergernis van zijn broer. Napoleon stuurde zijn broer weg. Ons land hoorde vanaf toen bij zijn keizerrijk. Maar uiteindelijk werd keizer Napoleon verslagen bij het plaatsje Waterloo. Hij werd gevangengezet op het eiland Sint Helena in de Atlantische Oceaan. Zijn laatste jaren bracht hij door met tuinieren en het opschrijven van zijn herinneringen.

tuinieren op Sint Helena

6

Republiek, koninkrijk, keizerrijk

Ons land was eerst een republiek geweest met stadhouders aan het hoofd. Zoals je al weet werd de broer van Napoleon, Lodewijk Napoleon, koning van Holland. Ons land werd daarna dus een koninkrijk. Zo slecht was dat helemaal niet. De meeste mensen vonden het dan ook niet erg prettig toen Napoleon zijn broer ontsloeg en Nederland onderdeel werd van het Franse keizerrijk. Maar ook al betekende dat minder vrijheden voor de Nederlanders, toch had de overheersing door Napoleon ook goede dingen gebracht.

het rijk van Napoleon

68

-3000

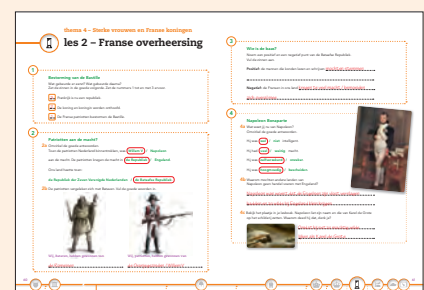
1

500

Lesboek pagina 66-67

Werkboek pagina 60-61

7

Goede veranderingen

De patriotten en de Fransen hebben veel veranderd in ons land. Veel dingen waren beter geworden. De patriotten hebben ervoor gezorgd dat er overal in het land dezelfde wetten kwamen. Dat lijkt nu heel gewoon, maar vóór de Bataafse Republiek hadden veel steden en gewesten verschillende wetten. Een andere belangrijke vooruitgang was dat er één muntsoort kwam voor het hele land. Dat maakte handelen natuurlijk een stuk makkelijker. Lodewijk Napoleon zorgde ervoor dat katholieken en joden ook mochten meebeslissen over wat er in het land gebeurde.

iedereen dezelfde munt

8

het officiële kilogram

Meters en kilo's

Napoleon stelde de regel in dat iedereen in het land een achternaam moest aannemen. Iedere gemeente moest de gegevens over zijn burgers vastleggen.

- * Dat werd de **burgerlijke stand**. Ook zorgde hij ervoor dat er overal in het land dezelfde maten gebruikt werden. Hij stelde de meter in, de centimeter en de kilometer, maar ook bijvoorbeeld het kilogram. Heel praktisch allemaal. Deze maatregelen zijn ook niet meer afgeschaft, ook niet toen Napoleon verslagen was.

Om te onthouden

- * de Franse Revolutie
- * de Bataafse Republiek
- * Napoleon Bonaparte
- * het continentaal stelsel
- * Lodewijk Napoleon
- * de burgerlijke stand

1000

1500

1600

1700

1800

1900

1950

69

NU

STAP Lezen en verwerken

Verdieping

Denkvraag: *Waarom was één muntsoort handig om te gebruiken?* [Toen ze verschillende muntsoorten gebruikten, hadden die munten bijvoorbeeld een verschillend gewicht, dus een verschillende waarde. Als je iets moest betalen, moest je eerst gaan wegen en uitrekenen hoeveel iemand moet betalen. Dat was een heel gedoe.]

Verdieping

Denkvraag: *Waar kun je het invoeren van dezelfde muntsoort mee vergelijken in deze tijd?* [De euro die we kunnen gebruiken in heel Europa. De euro werd in 2002 ingevoerd.]

STAP Lezen en verwerken

Verbreiding

Vertel: *In onze taal vind je ook nog resten van de Franse tijd, zoals bijvoorbeeld cadeau en café. Dat zijn Franse leenwoorden.*

Verbreiding

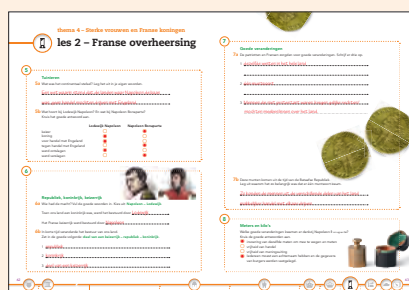
Vertel: *In Engeland gebruiken ze die maten nog steeds niet en dat komt omdat Napoleon Engeland nooit heeft veroverd.*

Verbreiding

Vertel: *De Fransen voerden in Nederland meteen een nieuwe kalender in: de Republikeinse kalender. Die begon niet bij de geboorte van Jezus, maar op 22 september 1792, de geboorte van de Franse Republiek. Er kwam zelfs een tiendaagse week in plaats van een zevendaagse. In 1806 werd de kalender weer afgeschaft en kwam de 'oude' kalender weer terug: de Gregoriaanse kalender.*

Lesboek pagina 68-69

Werkboek pagina 62-63

WERKBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 2 – Franse overheersing

STAP Lezen en verwerken

5

Tuinieren

5a Wat was het continentaal stelsel? Leg het uit in je eigen woorden.

Een wet waarin stond dat de landen waar Napoleon de baas was, geen handel mochten drijven met Engeland.

5b Wat hoort bij Lodewijk Napoleon? En wat bij Napoleon Bonaparte? Kruis het goede antwoord aan.

	Lodewijk Napoleon	Napoleon Bonaparte
keizer	☐	☒
koning	☒	☐
voor handel met Engeland	☒	☐
tegen handel met Engeland	☒	☐
werd ontslagen	☒	☐
werd verslagen	☐	☒

STAP Lezen en verwerken

6

Republiek, koninkrijk, keizerrijk

6a Wie had de macht? Vul de goede woorden in. Kies uit: **Napoleon – Lodewijk**.

Toen ons land een koninkrijk was, werd het bestuurd door **Lodewijk**.

Het Franse keizerrijk werd bestuurd door **Napoleon**.

6b In korte tijd veranderde het bestuur van ons land.

Zet in de goede volgorde: **deel van een keizerrijk – republiek – koninkrijk**.

1 **republiek**

2 **koninkrijk**

3 **deel van een keizerrijk**

62

-3000

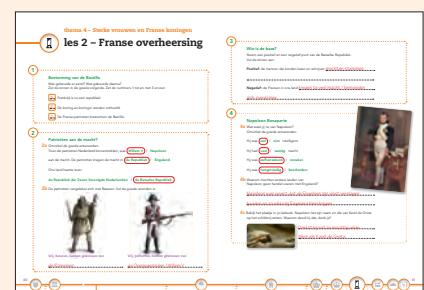
1

500

Lesboek pagina 66-67

Werkboek pagina 60-61

7

Goede veranderingen

7a De patriotten en Fransen zorgden voor goede veranderingen. Schrijf er drie op.

- 1 *dezelfde wetten in het hele land* .....
- 2 *één muntsoort* .....
- 3 *Mensen die niet protestant waren, kregen gelijke rechten/ mochten meebeslissen over het land* .....

7b Deze munten komen uit de tijd van de Bataafse Republiek. Leg uit waarom het zo belangrijk was dat er één muntsoort kwam.

Zo konden de mensen uit de verschillende delen van het land makkelijker handel met elkaar drijven.

STAP Lezen en verwerken

8

Meters en kilo's

Welke goede veranderingen kwamen er dankzij Napoleon Bonaparte? Kruis de goede antwoorden aan.

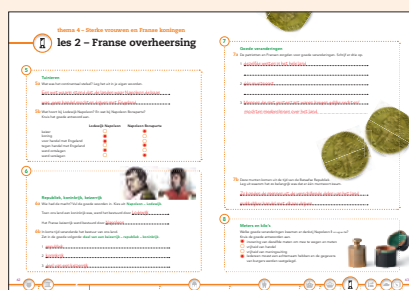
- ☒ invoering van dezelfde maten om mee te wegen en meten
- ☐ vrijheid van handel
- ☐ vrijheid van meningsuiting
- ☒ Iedereen moest een achternaam hebben en de gegevens van burgers werden vastgelegd.

STAP Lezen en verwerken**STAP Reflecteren**

- 1 Herinner de kinderen aan de ontdekvraag: *Wat heeft Napoleon veranderd in ons land?* [Invoering burgerlijke stand, invoering meters en kilo's, meer vrijheid van godsdienst, één muntsoort, dezelfde wetten in het hele land.]
- 2 *Willem V werd afgezet als stadhouder, en zijn zoon keerde na jaren terug als koning. Wie waren er in de tussentijd allemaal aan de macht?* [De patriotten, Lodewijk Napoleon als koning, Napoleon Bonaparte als keizer.]

Lesboek pagina 68-69

Werkboek pagina 62-63

LESDOELEN

De kinderen kunnen:

- benoemen dat Willem I de eerste koning van Nederland werd.
- uitleggen hoe Nederland een zelfstandig koninkrijk werd.
- benoemen dat ons land bij de oprichting van het koninkrijk een grondwet kreeg.
- uitleggen wat een Grondwet is.
- drie voorbeelden geven van grondrechten uit de Grondwet.
- uitleggen dat er met de Grondwet ook een volksvertegenwoordiging kwam en waar die uit bestond.
- uitleggen dat zowel Willem I als Willem II veel macht zelf in handen had en om de volksvertegenwoordiging heen beslissingen kon nemen.
- beschrijven dat het volk zelf beslissingen wilde nemen.
- twee redenen noemen waarom koning Willem II akkoord ging met het idee om de Grondwet te wijzigen.
- uitleggen dat Thorbecke de taak van koning Willem II kreeg om de Grondwet aan te passen.
- drie zaken noemen die in de Grondwet van 1848 geregeld werden over het bestuur van het land.

DOELWOORDEN

- het Koninkrijk der Nederlanden
- de Grondwet
- het grondrecht
- de Eerste Kamer
- de Tweede Kamer
- de volksvertegenwoordiging
- koning Willem II
- Johan Rudolf Thorbecke

MATERIALEN

Voor de creatieve route:

- Papier en pen.

VOORBEREIDING

Geen.

STAP Introduceren

Didactische aanwijzing

De kinderen kunnen de stof van les 3 op twee manieren verwerken. U kiest voor de puzzelroute op pagina 64-65 of voor de creatieve route op pagina 72-73 in het werkboek.

LESBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

⏰ tijd van pruiken en revoluties 🏭 tijd van burgers en stoommachines

les 3 – De Grondwet

Nadat Napoleon verslagen was, bleef stadhouder Willem V in Engeland. Er kwamen andere mannen aan de macht in Nederland: eerst koning Willem I, en later koning Willem II.

(Weer) een koninkrijk!

In 1813 was Napoleon verslagen door Engeland, met hulp van Rusland. Engeland en Rusland * hadden in 1815 het **Koninkrijk der Nederlanden** uitgeroepen. Ze wilden een groot land ten noorden van Frankrijk hebben dat de Fransen zou kunnen tegenhouden als die weer gebieden wilden veroveren. Het nieuwe koninkrijk bestond uit de Noordelijke Nederlanden en de Zuidelijke Nederlanden. Nederland kreeg weer een koning, maar nu een Nederlandse: koning Willem I. Hij was de zoon van stadhouder Willem V. Het Koninkrijk der Nederlanden * kreeg een **Grondwet**: een wet waarin stond aan welke wetten en regels iedereen zich moest houden. De Grondwet gold ook voor de koning en de regering.

Willem II was een machtige koning. Hij besliste zelf wat goed was voor het land. Maar opeens werd hij bang ... Jij bent de hulp van de arts van de koning. Je hoort de bedienden fluisteren op de gang: 'De koning heeft slapeloze nachten.' 'Wat is er aan de hand?' 'Waar is hij zo bang voor dat hij geen oog meer dichtdoet?'

70

-3000

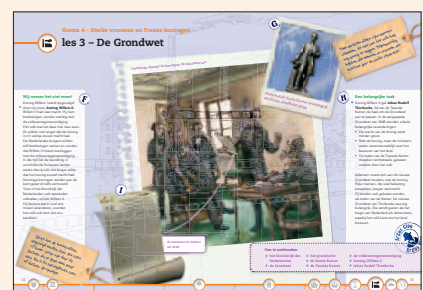
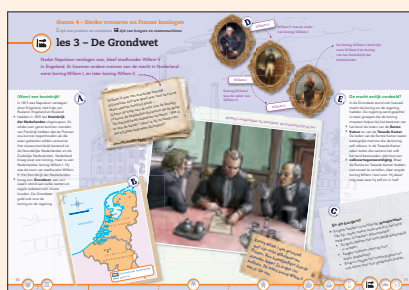
1

500

Lesboek pagina 70-71

Lesboek pagina 72-73

D Willem V

Willem I

Willem II

Willem V was de vader van koning Willem I.

Na koning Willem I werd zijn zoon Willem II de koning van het Koninkrijk der Nederlanden

Koning Willem I was de vader van Willem II.

Willem I ondertekent de Grondwet. De ministers kijken toe.

Koning Willem I was getrouwd met zijn nicht Wilhelmina van Pruisen. Hun huwelijksfeest duurde zeventien dagen! Ze kregen vier kinderen. De latere koning Willem II was er één van.

De macht eerlijk verdeeld?

In de Grondwet stond ook hoeveel macht de koning en de regering hadden. De regering werd gesplitst in twee groepen die de koning moesten helpen bij het besturen van het land: de leden van de **Eerste Kamer** en van de **Tweede Kamer**. De leden van de Eerste Kamer waren belangrijke mannen die de koning zelf uitkoos. In de Tweede Kamer zaten leden die namens het volk het land bestuurden, dat heet een **volksvertegenwoordiging**. Maar de Eerste en Tweede Kamer hadden niet zoveel te vertellen, daar zorgde koning Willem I wel voor. Hij deed nog vaak waar hij zelf zin in had!

En de burgers?

Burgers hadden verschillende **grondrechten**. Dat zijn regels waarin staat wat je in het land mag doen of hebben. Bijvoorbeeld:

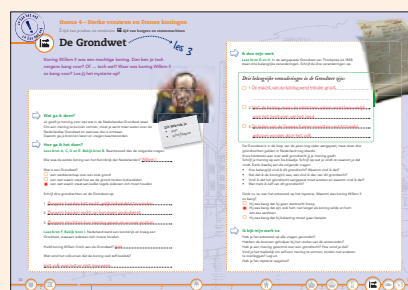
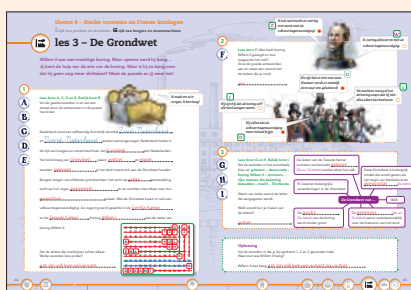
- Burgers hebben het recht gelijk behandeld te worden.
- Burgers hebben recht op hun eigen godsdienst.
- Burgers mogen hun mening geven en met elkaar over hun gedachten praten.

1000
1500
1600
1700
1800
1900
1950
NU

- 1 Lees met alle kinderen de introductietekst en de tekst waarnaar het stippelijntje verwijst. Hier wordt het mysterie geïntroduceerd.
- 2 Lees met de kinderen de introductie bij de door u gekozen route in het werkboek.

Taalsteun

Basiswoord: koning Willem I.
Willem I is de eerste Nederlandse koning. Het Koninkrijk der Nederlanden kreeg een Grondwet.

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 3 – De Grondwet

Wij nemen het niet meer!

Koning Willem I werd opgevolgd door zijn zoon, **koning Willem II**. Willem II had veel macht. Hij nam beslissingen, zonder overleg met de volksvertegenwoordiging. Het volk was het daar niet mee eens. Ze wilden niet langer dat de koning in z'n eentje zoveel macht had. De Nederlandse burgers wilden zelf beslissingen nemen en vonden dat Willem II moest overleggen met de volksvertegenwoordiging. In die tijd liet de bevolking in verschillende Europese landen weten dat zij ook niet langer wilde dat hun koning zoveel macht had. Sommige koningen werden aan de kant gezet of zelfs vermoord! Toen in het Koninkrijk der Nederlanden ook opstanden uitbraken, schrok Willem II. Hij besloot dat er snel iets moest veranderen, voordat het volk ook hem iets zou aandoen.

Thorbecke spreekt de koning en de ministers toe.

de herziene Grondwet uit 1848

72

-3000

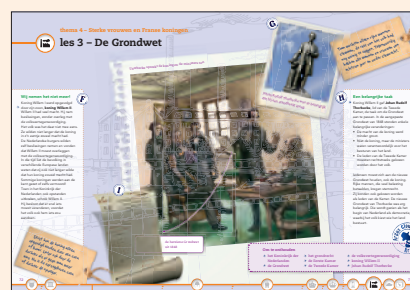
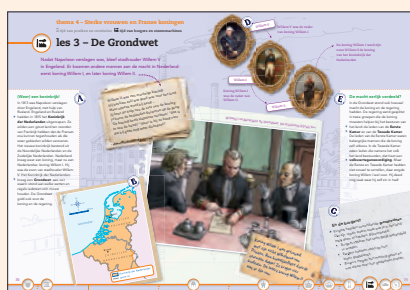
1

500

Lesboek pagina 70-71

Lesboek pagina 72-73

G

Johan Rudolf Thorbecke was zo belangrijk dat hij een standbeeld kreeg.

Toen mochten alleen rijke mannen stemmen, de rest van het volk had nog weinig te zeggen. Tegenwoordig hebben alle mannen en vrouwen van achttien jaar en ouder stemrecht.

H

Een belangrijke taak

- * Koning Willem II gaf **Johan Rudolf Thorbecke**, lid van de Tweede Kamer, de taak om de Grondwet aan te passen. In de aangepaste Grondwet van 1848 stonden enkele belangrijke veranderingen:
  - De macht van de koning werd minder groot.
  - Niet de koning, maar de ministers waren verantwoordelijk voor het besturen van het land.
  - De leden van de Tweede Kamer moesten rechtstreeks gekozen worden door het volk.

Iedereen moest zich aan de nieuwe Grondwet houden, ook de koning. Rijke mannen, die veel belasting betaalden, kregen stemrecht. Zij konden ook gekozen worden als leden van de Kamer. De nieuwe Grondwet van Thorbecke was erg belangrijk. Die wordt gezien als het begin van Nederland als democratie, waarbij het volk kiest wie het land bestuurt.

Om te onthouden

- * het Koninkrijk der Nederlanden
- * het grondrecht
- * de volksvertegenwoordiging
- * de Grondwet
- * de Eerste Kamer
- * koning Willem II
- * Johan Rudolf Thorbecke

STAP Lezen en verwerken

Verbreiding

Vertel bij bron G: Toen België zelfstandig verder ging, werd de Grondwet al iets aangepast. Johan Rudolf Thorbecke wilde destijds de Grondwet meteen ook op andere punten aanpassen. Hij vond dat de wetgeving echt bepaald moest worden door een volksvertegenwoordiging en niet alleen door de koning en zijn ministers. De koning wilde dat toen nog niet, hij genoot van de macht die hij had. Uiteindelijk moest Willem II toch naar Thorbecke luisteren om te voorkomen dat hij werd afgezet en kreeg Thorbecke alsnog de taak om de Grondwet aan te passen.

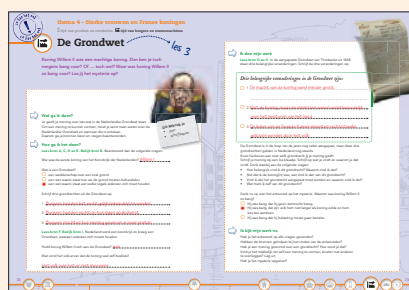
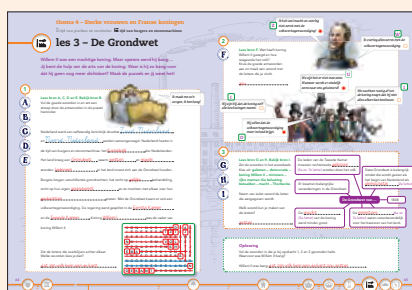
STAP Lezen en verwerken

Verbreiding

Vertel bij bron I: Nederland is een rechtsstaat omdat iedereen, ook de overheid, zich aan de Nederlandse wet moet houden. Nederland is ook een democratie, omdat de burgers mogen kiezen wie het land regeert.

Werkboek pagina 64-65

Werkboek pagina 72-73

STAP Introduceren

Lees met de kinderen de introductietekst op het mysterie in het lesboek en in het werkboek.

STAP Lezen en verwerken

Wijs de kinderen op de structuur. Vertel: Bij elke vraag staan letterstempels. Deze stempels verwijzen naar bronnen in je lesboek. Daar kun je het antwoord vinden op de vraag.

WERKBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

tijd van pruiken en revoluties tijd van burgers en stoommachines

les 3 – De Grondwet

Willem II was een machtige koning. Maar opeens werd hij bang ...
Jij bent de hulp van de arts van de koning. Waar is hij zo bang voor
dat hij geen oog meer dichtdoet? Maak de puzzels en jij weet het!

1

A

B

C

D

E

Lees bron A, C, D en E. Bekijk bron B.
Vul de goede woorden in en zet een streep door de antwoorden in de puzzel hieronder.

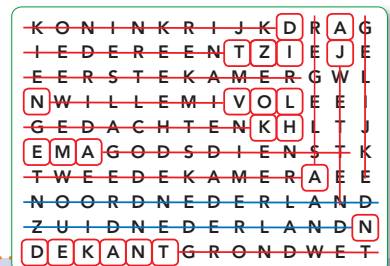

Ik maak me zo'n zorgen, ik ben bang!

Nederland werd een zelfstandig koninkrijk doordat Zuid-Nederland...
en Noord-Nederland... werden samengevoegd. Nederland heette in
de tijd van burgers en stoommachines: het Koninkrijk... der Nederlanden.
Het land kreeg een Grondwet... waarin wetten... en regels...
stonden. Iedereen... in het land moest zich aan de Grondwet houden.
Burgers kregen verschillende grondrechten: het recht op gelijke... behandeling,
recht op hun eigen godsdienst... en ze mochten met elkaar over hun
gedachten... praten. Met de Grondwet kwam er ook een
volksvertegenwoordiging. De regering werd gesplitst in de Eerste Kamer...
en de Tweede Kamer... Koning Willem I... was de vader van
koning Willem II.

Zet de letters die overblijven achter elkaar.
Welke woorden lees je dan?

dat zijn volk hem aan de kant...

64

-3000

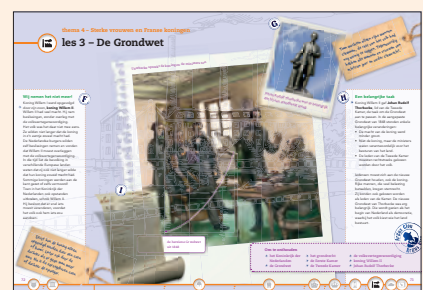
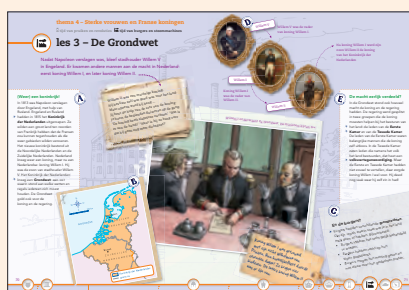
1

500

Lesboek pagina 70-71

Lesboek pagina 72-73

Z Ik heb veel macht en overleg niet eerst met de volksvertegenwoordiging! ●

W Ik overleg alles eerst met de volksvertegenwoordiging. ○

U We zijn het er niet mee eens. Wanneer wordt er eindelijk eens naar ons geluisterd! ●

I We wachten rustig af tot de koning snapt dat hij niet alles alleen kan beslissen. ○

I Wij zijn blij dat de koning zelf alle beslissingen neemt. ○

O Wij willen dat de volksvertegenwoordiging meer invloed krijgt. ●

STAP Lezen en verwerken

3

Lees bron G en H. Bekijk bron I. Zet de woorden in het woordweb. Kies uit: **gekozen – democratie – koning Willem II – ministers – rijke mannen die belasting betaalden – macht – Thorbecke.**

De leden van de Tweede Kamer moesten rechtstreeks **gekozen**..... (5e en 7e letter) worden door het volk.

Er kwamen belangrijke veranderingen in de Grondwet.

Deze Grondwet is belangrijk omdat die wordt gezien als het begin van Nederland als **democratie**..... (2e letter).

Neem van ieder woord de letter die aangegeven wordt.

Welk woord kun je maken van de letters?

zetten.....

De Grondwet van ...

1848

De **macht**..... (5e letter) van de koning werd minder groot.

De **ministers**..... (6e en 7e letter) waren verantwoordelijk voor het besturen van het land.

Oplossing

Vul de woorden in die je bij opdracht 1, 2 en 3 gevonden hebt. Waarvoor was Willem II bang?

Willem II was bang **dat zijn volk hem aan de kant zou zetten**.....

STAP Lezen en verwerken

STAP Reflecteren

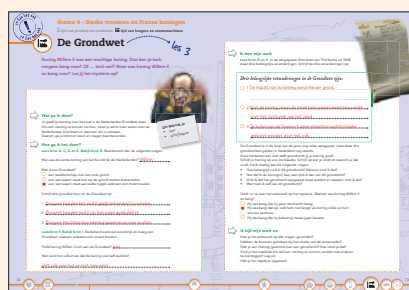
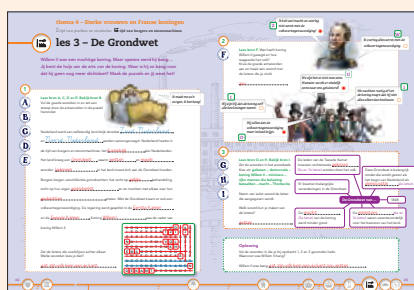
Laat de kinderen hun antwoord vertellen. Hebben ze het mysterie opgelost? Vul aan: Koning Willem II zag dat in verschillende landen het volk in opstand kwam. Koningen werden afgezet of zelfs vermoord. Willem II was bang dat hem dat ook zou overkomen. Hij besloot te luisteren naar zijn volk. Hij moest het doen met minder macht en zou meer overleggen. Om dat formeel vast te leggen gaf hij Thorbecke de opdracht de Grondwet aan te passen.

Differentiatie

Gebruik het printblad voor de extra opdracht. U vindt het blad in de digibordsoftware bij deze les.

Werkboek pagina 64-65

Werkboek pagina 72-73

STAP Introduceren

- 1 Lees met de kinderen de introductietekst op het mysterie in het lesboek en in het werkboek.
- 2 Vertel: *Je gaat je mening geven over iets dat in de Grondwet staat. Maar eerst maak je de opdrachten.*
- 3 Kies hoe u de kinderen aan het werk zet: alleen, tweetallen of groepjes? Tegelijk of na elkaar?
- 4 Wijs de kinderen op de vier stappen: Wat ga ik doen? Hoe ga ik het doen? Ik doe mijn werk. Ik kijk mijn werk na. Laat zien dat er bij de opdrachten verwezen wordt naar de bronnen in het lesboek.
- 5 Maak duidelijke werkafspraken. Laat de kinderen de eindopdracht individueel maken. Een mening is individueel bepaald.

STAP Lezen en verwerken

WERKBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

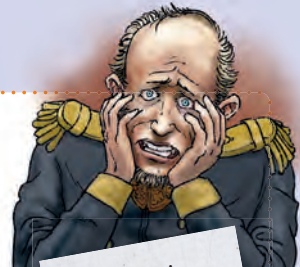
tijd van pruiken en revoluties tijd van burgers en stoommachines

De Grondwet

les 3

Koning Willem II was een machtige koning. Dan ben je toch nergens bang voor? Of .... toch wel? Waar was koning Willem II zo bang voor? Los jij het mysterie op?

Dit gebruik je
• pen
• schrijfpapier

Wat ga ik doen?

Je geeft je mening over iets wat in de Nederlandse Grondwet staat. Om een mening te kunnen vormen, moet je eerst meer weten over de Nederlandse Grondwet en wanneer die is ontstaan. Daarom ga je bronnen lezen en vragen beantwoorden.

Hoe ga ik het doen?

Lees bron A, C, D en E. Bekijk bron B. Beantwoord dan de volgende vragen.

Wie was de eerste koning van het Koninkrijk der Nederlanden? Willem I

Wat is een Grondwet?

- ☐ een weddenschap over een stuk grond
- ☐ een wet waarin staat hoe we de grond moeten behandelen
- ☒ een wet waarin staat aan welke regels iedereen zich moet houden

Schrijf drie grondrechten uit de Grondwet op.

1 Burgers hadden het recht gelijk behandeld te worden

2 Burgers hadden recht op hun eigen godsdienst

3 Burgers mochten hun mening geven en er over praten

Lees bron F. Bekijk bron I. Nederland werd een koninkrijk en kreeg een Grondwet, waaraan iedereen zich moest houden.

Hield koning Willem II zich aan de Grondwet? nee

Wat vond het volk ervan dat de koning veel zelf besliste?

Het volk was het er niet mee eens

72

-3000

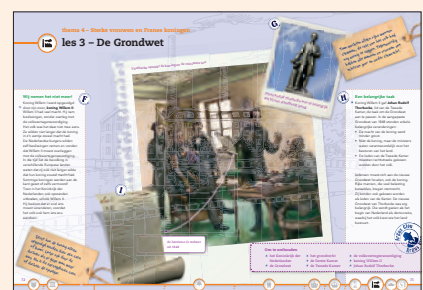
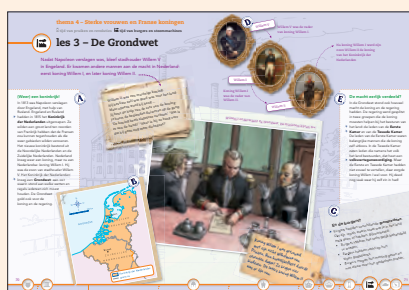
1

500

Lesboek pagina 70-71

Lesboek pagina 72-73

Ik doe mijn werk

Lees bron G en H. In de aangepaste Grondwet van Thorbecke uit 1848 staan drie belangrijke veranderingen. Schrijf de drie veranderingen op.

Drie belangrijke veranderingen in de Grondwet zijn:

- 1 De macht van de koning werd minder groot. ....
- 2 Niet de koning, maar de ministers waren verantwoordelijk voor het besturen van het land. ....
- 3 De leden van de Tweede Kamer moesten rechtstreeks gekozen worden door het volk. ....

De Grondwet is in de loop van de jaren nog vaker aangepast, maar deze drie grondrechten gelden in Nederland nog steeds.

Kruis hierboven aan over welk grondrecht jij je mening geeft.

Schrijf je mening op een los blaadje. Schrijf op wat je vindt en waarom je dat vindt. Denk daarbij aan de volgende vragen:

- Hoe belangrijk vind ik dit grondrecht? Waarom vind ik dat?
- Stel dat ik de koning(in) was, wat vind ik dan van dit grondrecht?
- Vind ik dat het grondrecht aangepast moet worden en waarom vind ik dat?
- Wat merk ik zelf van dit grondrecht?

Denk nu na over het antwoord op het mysterie. Waarom was koning Willem II zo bang?

- Hij was bang dat hij geen stemrecht kreeg.
- Hij was bang dat zijn volk hem niet langer als koning wilde en hem iets zou aandoen.
- Hij was bang dat hij belasting moest gaan betalen.

Ik kijk mijn werk na

Heb je het antwoord op alle vragen gevonden?

Hebben de bronnen geholpen bij het vinden van de antwoorden?

Heb je een mening gevormd over een grondrecht? Hoe vond je dat?

Vind je het makkelijk om zelf een mening te vormen, zonder met anderen te overleggen? Leg uit.

Heb je het mysterie opgelost?

STAP Lezen en verwerken

Taalsteun

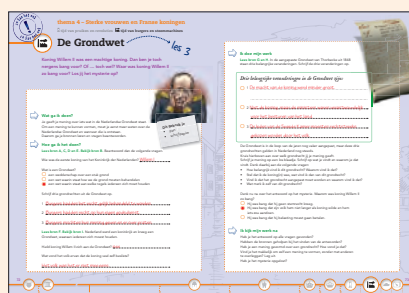
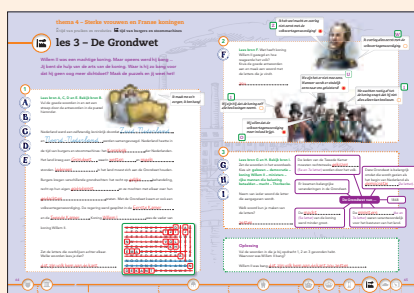
Een democratie is een vorm van bestuur waarbij de mensen zelf kiezen wie mag regeren.

STAP Reflecteren

- 1 Bespreek met de kinderen het resultaat. Wat hebben de kinderen opgeschreven? Zijn er verschillende meningen te ontdekken over dezelfde grondrechten? Inventariseer welke grondrechten de kinderen gekozen hebben. Discussieer nog na met de kinderen.
- 2 Vertel: Koning Willem II was bang dat zijn volk in opstand zou komen en hem zou afzetten. net zoals eerder bijvoorbeeld in Frankrijk al gebeurd was. Toen in Amsterdam een kleine opstand uitbrak, veranderde de koning zoals hij zelf zei in een nacht van mening en gaf direct Thorbecke de opdracht de Grondwet aan te passen.
- 3 Vraag: Wie mochten er stemmen in 1848 en wie mochten er gekozen worden? [Alleen rijke mannen, die belasting betaalden en dus betaald werk hadden. Nu mogen Nederlandse mannen en vrouwen van achttien jaar en ouder stemmen en gekozen worden (mits ze zich beschikbaar stellen).] Wie moeten er volgens jou stemrecht hebben? [Eigen antwoord.]

Werkboek pagina 64-65

Werkboek pagina 72-73

LESDOELEN

De kinderen kunnen:

- Aletta Jacobs noemen als het eerste meisje dat in Nederland naar de universiteit mocht en de eerste vrouwelijke arts wordt.
- misstanden opnoemen tegen vrouwen die Aletta Jacobs in haar werk als arts opvielen.
- uitleggen dat vrouwen in de tijd van burgers en stoommachines niet mochten stemmen.
- omschrijven wat stemrecht is.
- een recht noemen voor vrouwen waar Aletta Jacobs voor streed.
- uitleggen wat emancipatie inhoudt.
- concluderen dat met emancipatie nu iedereen gelijk is voor de wet.

DOELWOORDEN

- Aletta Jacobs
- de emancipatie
- het stemrecht

MATERIALEN

Geen.

VOORBEREIDING

Geen.

STAP Introduceren

- 1 Lees de ontdekvraag voor.
Informeer naar de werkzaamheden van de moeders en vrouwelijke familieleden van de kinderen. Inventariseer de beroepen die er in het gesprek naar boven komen. Wat willen de meisjes in de groep graag voor beroep gaan doen? Hoe zouden zij zich voelen als ze helemaal geen keuze hadden?
- 2 Lees samen de introductie.

STAP Lezen en verwerken

Verdieping

Denkvraag: Wat leerden meisjes op de jongedames-school? [Ze leerden vooral handwerken en goede manieren.]

LESBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 4 – Een bijzondere vrouw

Waarom is Aletta Jacobs zo belangrijk geweest?

Vrouwen konden tot ver in de negentiende eeuw alleen maar moeder en echtgenote worden. En als ze al een baan hadden, kregen ze veel minder geld dan mannen. Een meisje uit Groningen was een geval apart. Maar een heel belangrijk geval ...

1

Ongehoord!

Veel meisjes leerden in de tijd van burgers en stoommachines nauwelijks lezen en schrijven.
* **Aletta Jacobs** was de dochter van een dorpsarts. Aletta's vader wilde dat al zijn kinderen leerden lezen en schrijven. Ook zijn dochters. De jongens uit het gezin konden kiezen wat ze later wilden worden, maar Aletta mocht alleen maar naar de jongedameschool. Daar leerde ze hoe ze een goede huisvrouw werd. Ze vond het vreselijk en stopte al na twee weken. Aletta wist het zeker. Ze wilde arts worden, net als haar vader. Maar meisjes mochten niet naar de universiteit. Wat nu?

Aletta helpt haar vader.

2

Brief aan de minister

Toen schreef Aletta een brief naar minister Thorbecke. Die antwoordde haar niet, maar hij schreef wel een brief naar Aletta's vader. Hoera, ze mocht studeren! En dat ging ze doen in Groningen. Dat was iets nieuws: een vrouw aan de universiteit. Alle mannen keken natuurlijk naar haar, toen ze voor het eerst de universiteit binnenging. Maar Aletta liet zich niet van de wijs brengen en studeerde hard door. In 1878 studeerde ze af. Het was haar gelukt. Ze was de eerste vrouwelijke arts in ons land.

Aletta is arts!

74

-3000

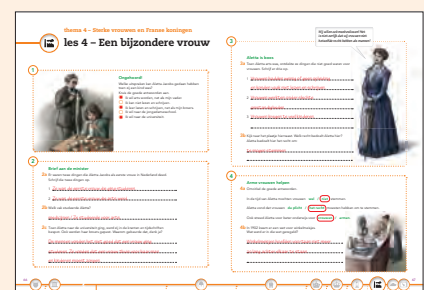
1

500

Lesboek pagina 74-75

Werkboek pagina 66-67

STAP Lezen en verwerken

Lees tekstblok 2 Brief aan de minister.

STAP Lezen en verwerken

Verdieping

Denkvraag: *Waarom kregen vrouwen 'te veel' kinderen?*
[Omdat het niet gewoon was om voorbehoedsmiddelen te gebruiken. Vrouwen kregen heel veel kinderen. Zwangerschap is zwaar voor een lichaam. Vrouwen waren vaak alweer zwanger kort nadat ze een baby hadden gekregen.]

Verbreiding

Vertel: *Aletta werd wereldberoemd door het uitdelen van voorbehoedsmiddelen zodat vrouwen zelf konden bepalen of ze zwanger wilden worden. Aletta kreeg brieven van over de hele wereld van vrouwen die wilden weten hoe ze ervoor konden zorgen dat ze minder kinderen kregen.*

STAP Lezen en verwerken

Verbreiding

Vertel: *In de wet kwam te staan dat er in de winkel verplicht een stoel moest staan waarop de meisjes konden zitten.*

Verbreiding

Vertel: *Aletta Jacobs was niet de eerste vrouwelijke studente - dat was enkele eeuwen eerder Anna Maria van Schurman - maar wel de eerste die een universitaire studie succesvol afrondde.*

3

Aletta is boos

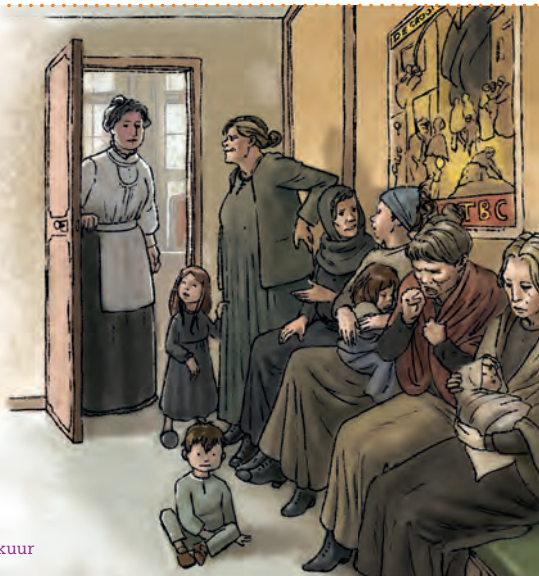
Aletta ging aan het werk en zag dingen die helemaal niet goed zaten. Ze hoorde dat heel veel vrouwen te weinig opleiding hadden en niet konden lezen en schrijven. Ze merkte ook dat vrouwen vaak onder slechte omstandigheden moesten werken. Zo moesten winkeldames soms wel elf uur achter elkaar staan, zonder uit te rusten. Dat was slecht voor hun gezondheid. En vrouwen kregen te veel kinderen, wat ook al ongezond voor ze was. Het ergste vond ze dat vrouwen niet mochten stemmen. Ze werden behandeld alsof ze niet zelf konden nadenken. Daar was Aletta heel boos over.

elf uur lang staan ...

4

Arme vrouwen helpen

Aletta woonde een tijdje in Engeland. Toen ze terug in Nederland was, hield Aletta gratis spreekuur in haar praktijk voor arme vrouwen. En ze zorgde dat er een wet kwam waardoor winkeldames niet meer zo lang achter elkaar hoefden te staan. In Engeland was een actieve vrouwenbeweging. Dat wilde Aletta ook in Nederland. Vrouwen moesten stemrecht krijgen en veel beter onderwijs.

gratis spreekuur

1000

1500

1600

1700

1800

1900

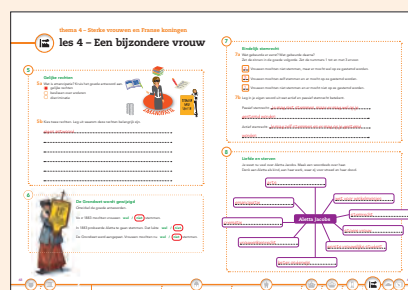
1950

NU

75

Lesboek pagina 76-77

Werkboek pagina 68-69

WERKBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 4 – Een bijzondere vrouw

STAP Lezen en verwerken

1

Ongehoord!

Welke uitspraken kan Aletta Jacobs gedaan hebben toen zij een kind was?

Kruis de goede antwoorden aan.

- ☒ Ik wil arts worden, net als mijn vader.
- ☐ Ik kan niet lezen en schrijven.
- ☒ Ik leer lezen en schrijven, net als mijn broers.
- ☐ Ik wil naar de jongedameschool.
- ☒ Ik wil naar de universiteit.

STAP Lezen en verwerken

2

Brief aan de minister

2a Er waren twee dingen die Aletta Jacobs als eerste vrouw in Nederland deed. Schrijf die twee dingen op.

- 1 *Ze was de eerste vrouw die ging studeren.*
- 2 *Ze was de eerste vrouw die arts werd.*

2b Welk vak studeerde Aletta?

medicijnen. / Ze studeerde voor arts.

2c Toen Aletta naar de universiteit ging, werd zij in de kranten en tijdschriften bespot. Ook werden haar broers gepest. Waarom gebeurde dat, denk je?

De mensen vonden het niet goed dat een vrouw ging studeren. Ze vonden dat een vrouw thuis voor haar man en kinderen moest zorgen.

66

-3000

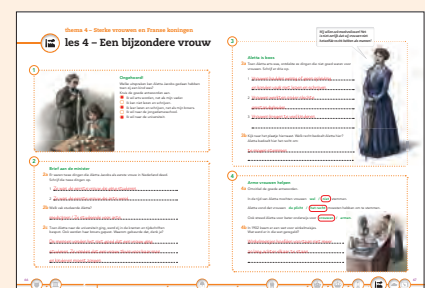
1

500

Lesboek pagina 74-75

Werkboek pagina 66-67

3

Wij willen ook meebeslissen! Het is niet eerlijk dat wij vrouwen niet hetzelfde recht hebben als mannen!

Aletta is boos

3a Toen Aletta arts was, ontdekte ze dingen die niet goed waren voor vrouwen. Schrijf er drie op.

- 1 Vrouwen hadden weinig of geen opleiding.....
en konden vaak niet lezen en schrijven.....
- 2 Vrouwen werkten onder slechte omstandigheden.....
- 3 Vrouwen kregen te veel kinderen.....

3b Kijk naar het plaatje hiernaast. Welk recht bedoelt Aletta hier? Aletta bedoelt hier het recht om:

te mogen stemmen.....

STAP Lezen en verwerken

4

Arme vrouwen helpen

4a Omcirkel de goede antwoorden.

In de tijd van Aletta mochten vrouwen wel / niet stemmen.

Aletta vond dat vrouwen de plicht / het recht moesten hebben om te stemmen.

Ook streed Aletta voor beter onderwijs voor vrouwen / armen.

4b In 1902 kwam er een wet voor winkelmeisjes. Wat werd er in die wet geregeld?

Winkelmeisjes hoefden voortaan niet meer.....
zo lang achter elkaar te staan.....

STAP Lezen en verwerken

Verbreiding

Vertel bij opdracht 4b: In de wet stond dat er in de winkel verplicht een stoel moest staan waarop de meisjes konden zitten.

1000

1500

1600

1700

1800

1900

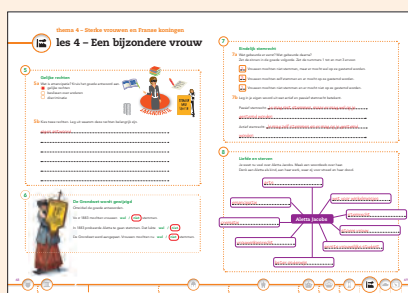
1950

NU

67

Lesboek pagina 76-77

Werkboek pagina 68-69

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 4 – Een bijzondere vrouw

STAP Lezen en verwerken

Verdieping

Denkvraag: Zouden er landen zijn waar vrouwen nog steeds minder rechten hebben dan mannen? [Japan, in sommige Afrikaanse landen, in sommige landen in het Midden-Oosten. In Koeweit mogen vrouwen pas sinds 2005 stemmen. Soms zijn vrouwen voor de wet gelijk aan mannen, maar is het in het dagelijks leven helemaal niet zo.]

5

Gelijke rechten

Vrouwen hadden minder rechten dan mannen en Aletta zag dat. Aletta heeft haar leven lang gestreden voor gelijke rechten voor mannen en vrouwen. Een andere manier om dit te zeggen is dat Aletta streed voor **emancipatie**. Aletta was geweldig. Als zij er niet geweest was, had het misschien nog jaren geduurd voordat vrouwen dezelfde rechten kregen als mannen. De vraag is: hoe heeft Aletta dat voor elkaar gekregen?

Het recht ...

STAP Lezen en verwerken

Verdieping

Denkvraag: Wat vind je van de actie van Aletta om toch om een stembiljet te vragen? Had jij dat ook gedurfd? [Eigen antwoord.]

6

De Grondwet wordt gewijzigd

Moet je je even voorstellen dat vrouwen niet mochten stemmen. Dat kunnen we ons nu niet meer indenken. Aletta probeerde in 1883 te stemmen. Ze vroeg de burgemeester van Amsterdam om een stembiljet. Maar dat kreeg ze niet. Toen ging ze naar de rechter. Ze zei dat in de Grondwet niet stond dat vrouwen niet mochten stemmen. Er stond alleen dat burgers mochten stemmen. En wat er toen gebeurde? De Grondwet werd aangepast. Nee, er stond nu niet dat vrouwen ook mochten stemmen, maar overal werd snel het woordje 'mannelijke' bij gezet: mannelijke burgers mogen stemmen.

Stemrecht voor vrouwen!

76

-3000

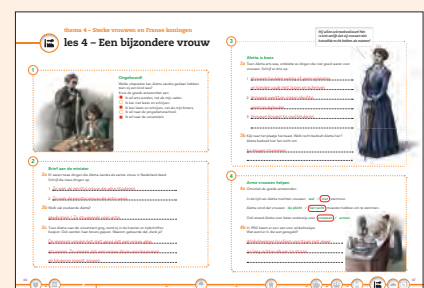
1

500

Lesboek pagina 74-75

Werkboek pagina 66-67

7

Eindelijk stemrecht

Aletta en andere vrouwen hielden overal in het land lezingen en schreven brieven aan de regering. Steeds meer mensen gingen inzien dat het oneerlijk was dat vrouwen niet mochten stemmen. En ze hadden succes.

- * In 1917 kregen vrouwen passief **stemrecht**, dat wil zeggen dat ze niet mochten stemmen, maar dat er wel op ze gestemd mocht worden. In het begin konden mannen dus wel op vrouwen stemmen, maar vrouwen mochten zelf niet stemmen. In 1919 mochten vrouwen eindelijk ook stemmen. Ze kregen actief stemrecht. En vanwege de emancipatie is nu iedereen echt gelijk voor de wet.

Eindelijk mogen vrouwen ook stemmen.

8

Liefde en sterven

Carel Gerritsen werd heel verliefd op de stoere Aletta. Hij was ook voor emancipatie. Aletta wilde eigenlijk niet trouwen, omdat ze dan gehoorzaamheid aan haar man moest beloven. In de wet stond dat de man de baas was van de vrouw. Uiteindelijk is Aletta toch getrouwd. En toen ze stierf, bleek dat ze had opgeschreven dat ze gecremeerd wilde worden. Dat was ook weer iets heel moderns. Er waren veel mensen bij haar crematie, die zelfs werd uitgezonden in de bioscoop. Uiteindelijk hadden de Nederlanders ontdekt hoe belangrijk Aletta Jacobs was.

Aletta en Carel

Om te onthouden

- * Aletta Jacobs
- * de emancipatie
- * het stemrecht

STAP Lezen en verwerken

Verdieping

Denkvraag: *Waarom is het zo belangrijk dat iedereen kan stemmen?* [Omdat je dan een goede afspiegeling van de samenleving krijgt. De mensen die gekozen worden zijn ook echt door verschillende mensen met verschillende meningen gekozen.]

Verdieping

Extra woord: passief stemrecht. Bij passief stemrecht mag je niet zelf stemmen, maar kan iemand bij verkiezingen op jou stemmen.

Extra woord: actief stemrecht. Bij actief stemrecht mag je bij verkiezingen je stem uitbrengen op een politieke partij.

STAP Lezen en verwerken

Verdieping

Denkvraag: *Wat voor type vrouw zou Aletta geweest zijn?* [Een slimme, doortastende vrouw. Misschien een beetje fel en vast niet op haar mondje gevallen.]

Verbreiding

Vertel: Ook Carel steunde Aletta in haar strijd om gelijke rechten. Hij richtte de Radicale Bond op. De bond was voor kiesrecht voor vrouwen.

1000

1500

1600

1700

1800

1900

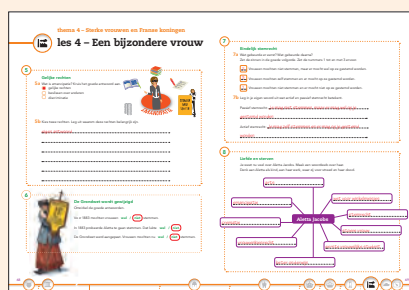
1950

NU

77

Lesboek pagina 76-77

Werkboek pagina 68-69

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 4 – Een bijzondere vrouw

STAP Lezen en verwerken

5

Gelijke rechten

5a Wat is emancipatie? Kruis het goede antwoord aan.

- ☒ gelijke rechten
- ☐ beslissen over anderen
- ☐ discriminatie

5b Kies twee rechten. Leg uit waarom deze rechten belangrijk zijn.

eigen antwoord.....
.....
.....
.....
.....

STAP Lezen en verwerken

6

De Grondwet wordt gewijzigd

Omcirkel de goede antwoorden.

Voor 1883 mochten vrouwen **wel** / **niet** stemmen.

In 1883 probeerde Aletta te gaan stemmen. Dat lukte **wel** / **niet**.

De Grondwet werd aangepast. Vrouwen mochten nu **wel** / **niet** stemmen.

68

-3000

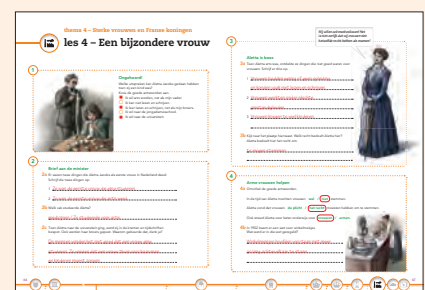
1

500

Lesboek pagina 74-75

Werkboek pagina 66-67

7

Eindelijk stemrecht

7a Wat gebeurde er eerst? Wat gebeurde daarna?

Zet de zinnen in de goede volgorde. Zet de nummers 1 tot en met 3 ervoor.

2. Vrouwen mochten niet stemmen, maar er mocht wel op ze gestemd worden.
3. Vrouwen mochten zelf stemmen en er mocht op ze gestemd worden.
1. Vrouwen mochten niet stemmen en er mocht niet op ze gestemd worden.

7b Leg in je eigen woord uit wat actief en passief stemrecht betekent.

Passief stemrecht: *Je mag niet stemmen, maar er mag wel op je gestemd worden.*

Actief stemrecht: *Je mag zelf stemmen en er mag op je gestemd worden.*

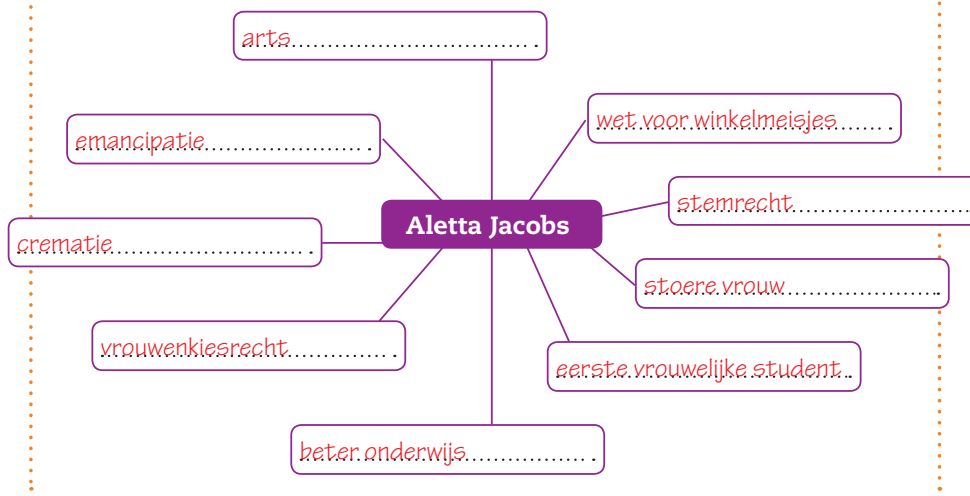
STAP Lezen en verwerken

8

Liefde en sterven

Je weet nu veel over Aletta Jacobs. Maak een woordweb over haar.

Denk aan Aletta als kind, aan haar werk, waar zij voor streed en haar dood.

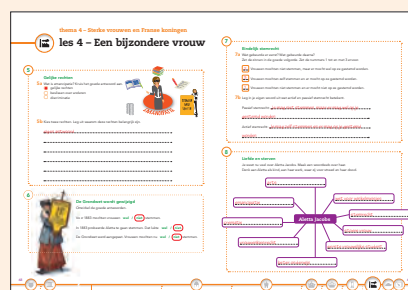
STAP Lezen en verwerken

STAP Reflecteren

Herinner de kinderen aan de ontdekvraag. Aletta Jacobs is heel belangrijk voor de emancipatie in Nederland. Er zijn scholen, straten en pleinen naar haar genoemd. Leg uit waarom. [Aletta heeft gestreden voor betere werkomstandigheden voor vrouwen, voor betere medische verzorging en ze heeft zich hard gemaakt voor stemrecht voor vrouwen. Ook was ze de eerste Nederlandse vrouw die succesvol een universitaire studie afrondde, en de weg vrijmaakte voor andere meisjes die naar de universiteit wilden.]

Lesboek pagina 76-77

Werkboek pagina 68-69

LESDOELEN

De kinderen kunnen:

- de doelwoorden uit het thema in de kijkplaat herkennen.

DOELWOORDEN

de Oranjegezinde, het pamflet, de spotprent, de vrijheid van drukpers, de Bataafse Republiek, de burgerlijke stand, de Franse revolutie, Lodewijk Napoleon, Napoleon Bonaparte, de Eerste Kamer, het grondrecht, de grondwet, het Koninkrijk der Nederlanden, Johan Rudolf Thorbecke, de Tweede Kamer, de volksvertegenwoordiging, koning Willem II, de emancipatie, Aletta Jacobs, het stemrecht

MATERIALEN

Voor de creatieve route:

- Kranten, tijdschriften, lijm, A3-papier.

VOORBEREIDING

- Verzamel kranten en tijdschriften van de afgelopen periode.

STAP Introducen

Didactische aanwijzing

- 1 De kinderen kunnen de stof van les 5 op twee manieren verwerken. U kiest voor de kijkroute of voor de creatieve route in het werkboek. U kunt er ook voor kiezen de kijkplaat eerst samen te bespreken en dan de kinderen aan het werk te zetten met de kijkroute of de creatieve route.
- 2 Leg de kinderen uit dat een kijkplaat anders is. Vertel: *Vandaag zijn er geen teksten en geen nieuwe woorden. We gaan kijken, herhalen en oefenen.*

Bespreek de kijkplaat aan de hand van de volgende vragen:

Les 1

Waarom waren de mensen ontevreden? [Omdat het verschil tussen arm en rijk zo groot was.]

Wie waren patriotten?

[Mensen die tegen de Oranjegezinden waren.]

Wat stond er op pamfletten die uitgedeeld werden? [Spotprenten.]

LESBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 5 – Kijkplaat

78

-3000

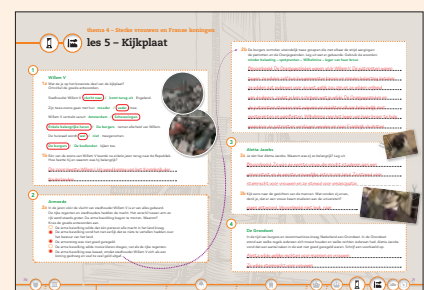
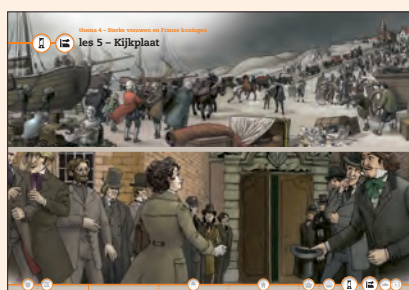
1

500

Lesboek pagina 78-79

Werkboek pagina 70-71

Wat wilden de patriotten?
[Gelijkheid en vrijheid van drukpers.]

Les 2

Wat is de Franse Revolutie? [De opstand van het Franse volk.]
Hoe heette ons land na de overwinningen van de patriotten? [De Bataafse Republiek.]
Wie versloeg de patriotten? [Napoleon Bonaparte.]
Wie werd bij ons koning? [Lodewijk Napoleon.]
Wat gebeurt er op de bovenste kijkplaat? [Lodewijk neemt afscheid van Holland.]

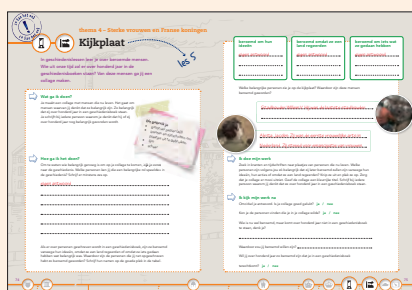
Les 3

Hoe heette ons land nadat Napoleon was verslagen? [Het Koninkrijk der Verenigde Nederlanden.]
Hoe zag de regering eruit toen Willem I koning was? [De Eerste Kamer en de Tweede Kamer. Maar de koning ging zijn eigen gang.]
Wat stond er in de Grondwet? [Grondrechten.]
Wat deed Thorbecke? [Hij paste de Grondwet aan zodat de koning minder macht kreeg.]

Les 4

Wie zie je op de onderste kijkplaat? [Aletta Jacobs.]
Wat gaat ze doen? [Naar de universiteit.]
Wat viel haar op in haar werk als arts? [Dat vrouwen slechte werkomstandigheden hadden en veel te veel kinderen kregen.]
Waar heeft Aletta Jacobs voor gezorgd in Nederland? [Stemrecht voor vrouwen.]

Werkboek pagina 74-75

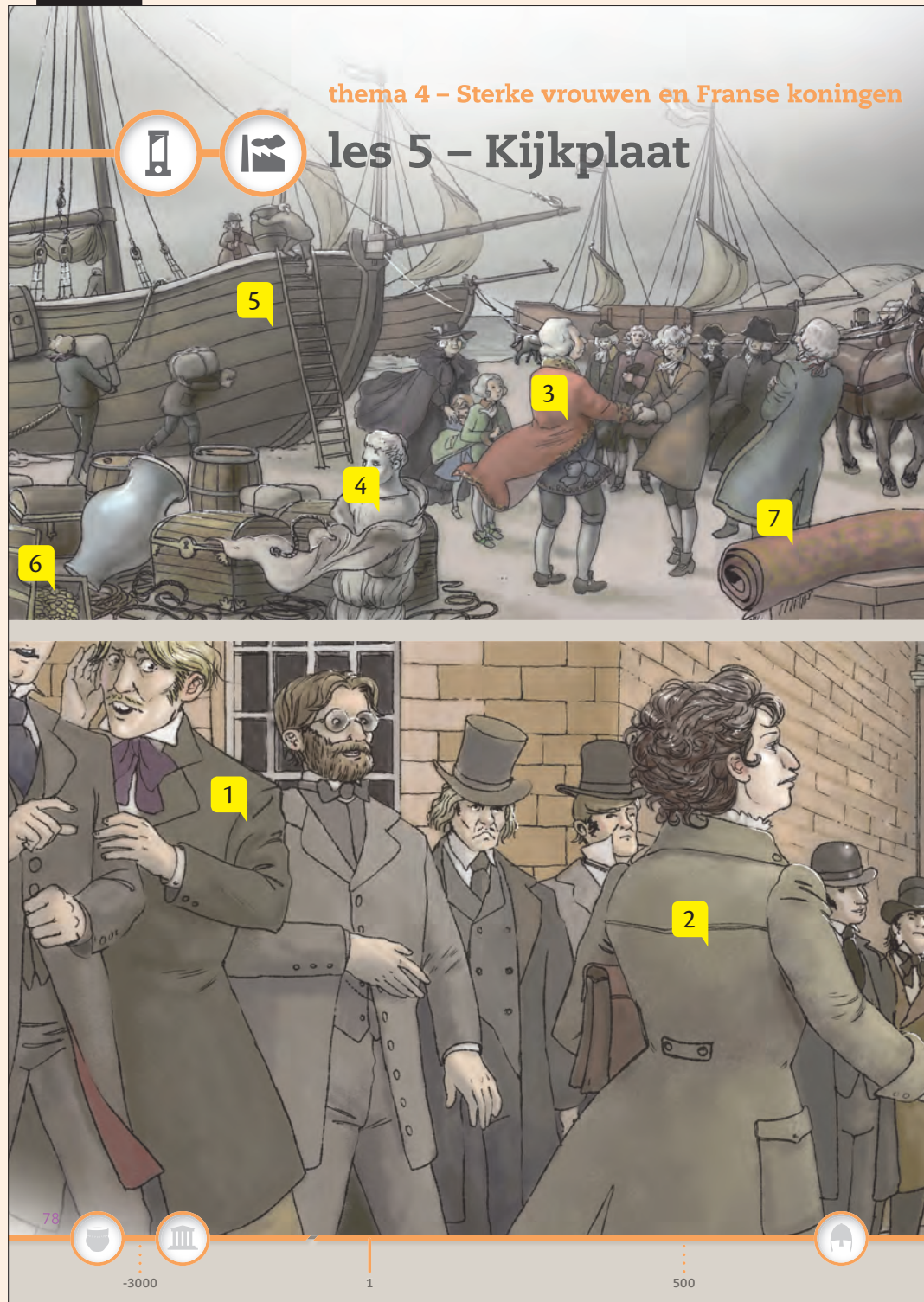

STAP Kijken en verwerken

Didactische aanwijzing

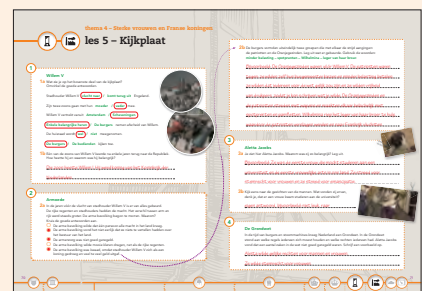
Met deze legenda kunt u alle elementen in de kijkplaat terugvinden die een relatie hebben met de lesstof uit dit thema. Soms worden ook extra elementen benoemd die u kunt gebruiken ter verdieping of verbreding. U kunt met behulp van de legenda kinderen onder uw begeleiding op zoek laten gaan naar de gemarkeerde elementen. Ook stelt de legenda u in staat specifieke elementen te benoemen indien kinderen hierover vragen stellen.

LESBOEK

Lesboek pagina 78-79

Werkboek pagina 70-71

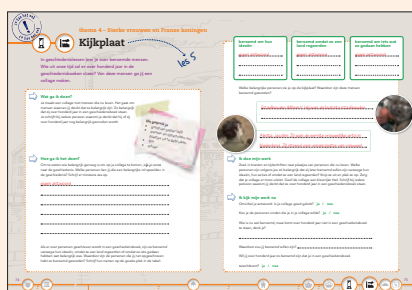

- 1 Scheveningen
- 2 De koetsen vervoeren de kostbaarheden naar de schepen
- 3 Stadhouders Willem V
- 4 Het borstbeeld
- 5 De schepen worden klaargemaakt voor vertrek
- 6 De munten
- 7 Het kleed
- 8 Het schilderij
- 9 Het serviesgoed

- 1 De haag van mannelijke studenten probeert Aletta Jacobs te imponeren
- 2 Aletta Jacobs
- 3 Het binnengasthuis

Werkboek pagina 74-75

STAP Introduceren

Bekijk met de kinderen de kijkplaat. Wat herkennen de kinderen uit de vorige lessen? Zorg dat alle doelwoorden aan bod komen.

STAP Kijken en verwerken

Laat nu de kinderen zelfstandig in het werkboek werken, met gebruik van de kijkplaat in het lesboek.

STAP Kijken en verwerken

WERKBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

les 5 – Kijkplaat

1

Willem V

1a Wat zie je op het bovenste deel van de kijkplaat? Omcirkel de goede antwoorden.

Stadhouder Willem V vlucht naar / komt terug uit Engeland.

Zijn twee zoons gaan met hun moeder / vader mee.

Willem V vertrekt vanuit Amsterdam / Scheveningen.

Enkele belangrijke heren / De burgers nemen afscheid van Willem.

De huisraad wordt wel / niet meegenomen.

De burgers / De bedienden kijken toe.

1b Eén van de zoons van Willem V keerde na enkele jaren terug naar de Republiek. Hoe heette hij en waarom was hij belangrijk?

Die zoon heette Willem I. Hij werd koning van het Koninkrijk der Nederlanden.

2

Armoede

2a In de jaren vóór de vlucht van stadhouder Willem V is er van alles gebeurd. De rijke regenten en stadhouders hadden de macht. Het verschil tussen arm en rijk werd steeds groter. De arme bevolking begon te morren. Waarom? Kruis de goede antwoorden aan.

- ☐ De arme bevolking wilde dat één persoon alle macht in het land kreeg.
- ☒ De arme bevolking vond het niet eerlijk dat ze niets te vertellen hadden over het bestuur van het land.
- ☒ De armenzorg was niet goed geregeld.
- ☐ De arme bevolking wilde mooie kleren dragen, net als de rijke regenten.
- ☒ De arme bevolking was kwaad, omdat stadhouder Willem V zich als een koning gedroeg en veel te veel geld uitgaf.

70

-3000

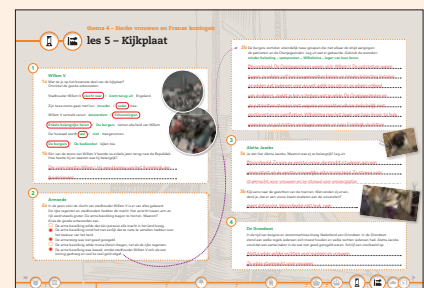
1

500

Lesboek pagina 78-79

Werkboek pagina 70-71

2b De burgers vormden uiteindelijk twee groepen die met elkaar de strijd aangingen: de patriotten en de Oranjegezinden. Leg uit wat er gebeurde. Gebruik de woorden: **minder belasting – spotprenten – Wilhelmina – leger van haar broer.**

Bijvoorbeeld: De Oranjegezinden waren vóór Willem V. De patriotten waren tegen: ze wilden zelf hun burgemeester kiezen en minder belasting betalen, ze wilden dat iedereen voor de wet gelijk zou zijn en ze wilden vrijheid van drukpers, zodat je kon schrijven wat je wilde. De Oranjegezinden en de patriotten streden met wapens en maakten elkaar belachelijk met spotprenten en pamfletten. Wilhelmina riep het leger van haar broer te hulp, waardoor de patriotten verslagen werden en naar Frankrijk vluchtten.

3

Aletta Jacobs

3a Je ziet hier Aletta Jacobs. Waarom was zij zo belangrijk? Leg uit.

Bijvoorbeeld: Ze was de eerste vrouw die mocht studeren aan een universiteit en de eerste vrouwelijke arts in ons land. Ze streed voor stemrecht voor vrouwen en ze streed voor emancipatie.

3b Kijk eens naar de gezichten van de mannen. Wat vonden zij ervan, denk je, dat er een vrouw kwam studeren aan de universiteit?

eigen antwoord, bijvoorbeeld: niet leuk, raar.

4

De Grondwet

In de tijd van burgers en stoommachines kreeg Nederland een Grondwet. In de Grondwet stond aan welke regels iedereen zich moest houden en welke rechten iedereen had. Aletta Jacobs vond dat een aantal zaken in de wet niet goed geregeld waren. Schrijf een voorbeeld op.

Aletta wilde gelijke rechten voor mannen en vrouwen.

Ze wilde stemrecht voor vrouwen.

71

1000

1500

1600

1700

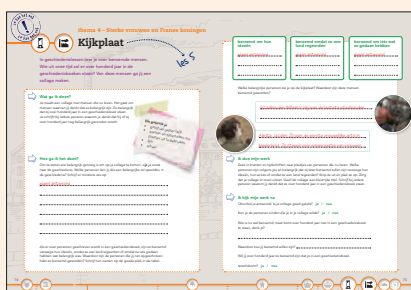
1800

1900

1950

NU

Werkboek pagina 74-75

STAP Kijken en verwerken

STAP Kijken en verwerken

STAP Reflecteren

- 1 Bespreek de opdrachten globaal. Welke opdracht vond je lastig? Waarom? Welke opdracht kon je uit je hoofd beantwoorden? Wat betekent dat voor de toets?
- 2 Bespreek het thema kort. Weet je nu hoe de macht steeds verschoof in Nederland? Kun je het nog eens kort samenvatten? Wat vond je de meest interessante les? Waarom? Welke les vond je lastig? Hoe kwam dat?
- 3 Geef de kinderen de samenvatting. Laat ze die doorlezen. Spreek met de kinderen af wanneer de toets is en of ze daarvoor thuis of in de klas gaan leren. Bijvoorbeeld in tweetallen: het ene kind leest de omschrijving, het andere kind noemt het juiste doelwoord erbij.

Verdieping

Tegenwoordig hebben mannen en vrouwen in Nederland gelijke rechten. Maar dat is er niet in alle landen zo. Wat vind jij daarvan?

Vraag na hoe kinderen tot hun mening gekomen zijn. Denken hun ouders er hetzelfde over? Is er verschil van mening tussen culturen? Is een mening goed of fout?

STAP Introduceren

Lees de introductietekst en bekijk met de kinderen de kijkplaat. Wat herkennen de kinderen uit de vorige lessen? Zorg dat alle doelwoorden aan bod komen.

STAP Kijken en verwerken

WERKBOEK

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

Kijkplaat

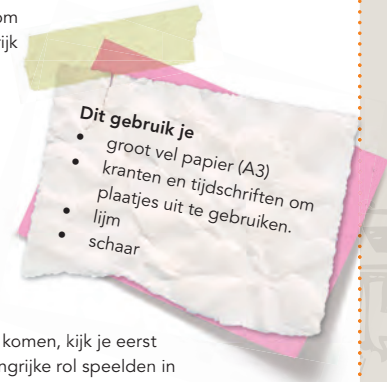
les 5

In geschiedenislessen leer je over beroemde mensen. Wie uit onze tijd zal er over honderd jaar in de geschiedenisboeken staan? Van deze mensen ga jij een collage maken.

Wat ga ik doen?

Je maakt een collage met mensen die nu leven. Het gaat om mensen waarvan jij denkt dat ze belangrijk zijn. Zo belangrijk dat zij over honderd jaar in een geschiedenisboek staan. Je schrijft bij iedere persoon waarom je denkt dat hij of zij over honderd jaar nog belangrijk gevonden wordt.

Hoe ga ik het doen?

Om te weten wie belangrijk genoeg is om op je collage te komen, kijk je eerst naar de geschiedenis. Welke personen ken jij die een belangrijke rol speelden in de geschiedenis? Schrijf er minstens zes op.

eigen antwoord.....
.....
.....
.....
.....
.....

Als er over personen geschreven wordt in een geschiedenisboek, zijn ze beroemd vanwege hun ideeën, omdat ze een land regeerden of omdat ze iets gedaan hebben wat belangrijk was. Waardoor zijn de personen die jij net opgeschreven hebt zo beroemd geworden? Schrijf hun namen op de goede plek in de tabel.

74

-3000

1

500

Lesboek pagina 78-79

Werkboek pagina 70-71

beroemd om hun ideeën

eigen antwoord.....

.....

beroemd omdat ze een land regeerden

eigen antwoord.....

.....

beroemd om iets wat ze gedaan hebben

eigen antwoord.....

.....

Welke belangrijke personen zie je op de kijkplaat? Waardoor zijn deze mensen beroemd geworden?

Stadhouder Willem V. Hij was de laatste stadhouder.....

Aletta Jacobs: Zij was de eerste vrouwelijke arts in....

Nederland. Zij streed voor emancipatie van vrouwen....

Ik doe mijn werk

Zoek in kranten en tijdschriften naar plaatjes van personen die nu leven. Welke personen zijn volgens jou zó belangrijk dat zij later beroemd zullen zijn vanwege hun ideeën, hun acties of omdat ze een land regeerden? Knip ze uit en plak ze op. Zorg dat je collage er mooi uitziet. Geef de collage een kleurrijke titel. Schrijf bij iedere persoon waarom jij denkt dat ze over honderd jaar in een geschiedenisboek staan.

Ik kijk mijn werk na

Omcirkel je antwoord. Is je collage goed gelukt? ja / nee

Kon je de personen vinden die je in je collage wilde? ja / nee

Wie is nu wel beroemd, maar komt over honderd jaar niet in een geschiedenisboek te staan, denk je?

Waardoor zou jij beroemd willen zijn? .....

Wil jij over honderd jaar zo beroemd zijn dat je in een geschiedenisboek

terecht komt? ja / nee

75

1000

1500

1600

1700

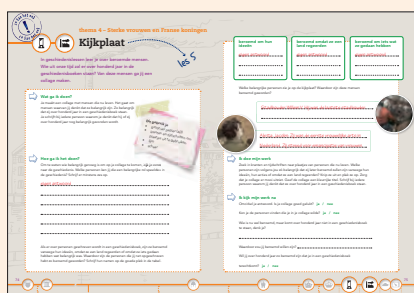
1800

1900

1950

NU

Werkboek pagina 74-75

1 Bespreek het thema kort.

2 Noem drie redenen waarom burgers klaagden over de stadhouders en regenten.

[Slechte armenzorg, geen invloed op bestuur en Willem V deed of hij koning was.] Wat is het verschil tussen patriotten en Oranjegezinden? [Oranjegezinden waren voor de Oranjes en de patriotten tegen.] Waar strijden de patriotten voor? [Vrijheid van drukpers, zelf een burgemeester kiezen en gelijkheid voor iedereen.] Waarom moesten de patriotten vluchten? [Een leger uit Pruisen kwam hen verslaan.] Hoe wisselde de macht steeds in de Franse tijd? [Patriotten, Napoleon (tussendoor Lodewijk).] Wat voor goede dingen bracht de Franse tijd? [Dezelfde wetten, dezelfde maten en één muntsoort.] Wat is het continentaal stelsel? [De wet die alle handel met Engeland verbood.] Hoe werd Nederland een koninkrijk? [Rusland en Engeland riepen het Koninkrijk der Nederlanden uit met Willem II als koning.] Wie had er meer macht: de regering of Willem II? [Willem II.] Welke drie aanpassingen heeft Thorbecke in de Grondwet gemaakt? [De koning kreeg minder macht, de ministers werden verantwoordelijk en de Tweede Kamer werd gekozen door het volk.] Wie was Aletta Jacobs? [De eerste Nederlandse vrouw aan de universiteit en de eerste vrouwelijke arts.] Wat viel Aletta op in haar werk als arts? [Veel vrouwen werkten onder slechte omstandigheden en ze kregen te veel kinderen.] Wat is het verschil tussen passief en actief stemrecht? [Bij passief stemrecht mag je zelf niet stemmen, maar mag er wel op je gestemd worden. Bij actief stemrecht mag je zelf ook stemmen.] Wat is het gevolg van de emancipatie van de vrouwen? [Man en vrouw zijn gelijk voor de wet.] Geef de kinderen de samenvatting.

Laat ze die doorlezen. Spreek met de kinderen af wanneer de toets is en of ze daarvoor thuis of in de klas gaan leren. Bijvoorbeeld in tweetallen: het ene kind leest de omschrijving, het andere kind noemt het juiste doelwoord erbij.

Extra informatie bij dit thema

Bij dit thema is extra informatie beschikbaar in twee vormen: informatie waarmee u de lesstof voor de kinderen verbreedt of verdiept en achtergrondinformatie voor u als leerkracht.

Verbreiding

Onder dit kopje staat extra informatie, waarmee u de instructie bij de lesstof uitbreidt. De informatie maakt geen onderdeel uit van de lesdoelen, maar is van hetzelfde niveau als de lesstof. U besluit zelf of u de informatie met de kinderen deelt.

Verdieping

Onder dit kopje staat extra informatie, waarmee u de instructie bij de lesstof verdiept. De informatie maakt geen onderdeel uit van de lesdoelen en is van hoger en/of abstracter niveau dan de lesstof. U besluit zelf of u de informatie met de kinderen deelt.

Ook treft u onder het kopje verdieping 'Extra woorden' aan. Kinderen hoeven de betekenis van het woord niet te kennen om de lesstof te beheersen. Wel kunt u het woord met taalsterke kinderen behandelen.

Heeft u zelf behoefte aan meer achtergrondinformatie? In de digibordsoftware vindt u aanvullende achtergrondinformatie bij het thema voor de leerkracht.

Tips bij dit thema

Les 1

Boekentip: Van nul tot nu door Thom Roep en Co Loerakker, uitgeverij Big Balloon (1992). In deze boeken staat de vaderlandse geschiedenis in stripvorm weergegeven. In deel 2 staat op pagina 49 en 50 mooi uitgewerkt hoe Lodewijk Napoleon koning van Nederland werd, hoe hij zich gedroeg, wat Napoleon ondertussen bekookstoorde en tot slot hoe Lodewijk weer weg moest uit Nederland. Het is een uitstekende visualisering van deze gebeurtenissen die kinderen zeker zal aanspreken.

Laat de kinderen uitzoeken welke grondrechten voor de burgers van Nederland zijn vastgelegd en wat ze precies inhouden. Verdeel de grondrechten onder groepjes en laat ieder groepje een korte presentatie houden over dit grondrecht.

Les 2

Bekijk de canonclip op internet over Napoleon voor groep 7 en 8. Ook op Schooltv kunt u zoeken naar filmpjes over Napoleon.

Zoek op internet naar filmpjes over de Franse tijd. Gebruik de volgende zoektermen: de patriotten, de Fransen veroveren Nederland en de Franse tijd.

Bekijk en vergelijk samen met de kinderen het Engelse metriek stelsel (Angelsaksische Stelsel) met ons metriek stelsel (Internationale Stelsel van Eenheden). Bekijk ook oude Hollandse maten zoals een el, een duim en een bunder.

Laat de kinderen informatie zoeken over St. Helena. *Wat is dat voor eiland, waar ligt het, wat heeft Napoleon er gedaan en wat gebeurt er tegenwoordig?*

Les 3

Laat enkele leerlingen hun mening geven over het grondrecht naar keuze. Zet de kinderen eventueel in drie groepen bij elkaar, iedere groep geeft zijn mening over hetzelfde grondrecht. Laat de anderen vragen stellen ter verduidelijking. Durven de kinderen voor hun mening uit te komen? Denken de kinderen er grotendeels hetzelfde over of verschillen ze onderling van mening? Het gaat niet om eens/oneens, het is tenslotte een mening. Kunnen ze respect opbrengen voor elkaars mening?

Les 4

Zoek een afbeelding van Aletta Jacobs en print deze uit. Plak deze op een groot vel papier (A2-formaat) en laat de kinderen zo veel mogelijk informatie over Aletta Jacobs verzamelen. Maak daarna samen met de kinderen op het papier een mindmap over Aletta.

Er is bijzonder veel informatie te vinden op internet over Aletta Jacobs. Er zijn websites over haar te vinden, lesmateriaal en een grote hoeveelheid aan filmpjes, geschikt voor leerlingen in de bovenbouw. Er is ook veel materiaal voor het voortgezet onderwijs, ook hieruit kunt u materiaal kiezen voor de kinderen.

Voer een gesprek met de kinderen over hoe mannen en vrouwen tegenwoordig met elkaar omgaan. *Zijn mannen en vrouwen helemaal gelijk? Hoe is dat in de klas? Zijn er verschillen?*

Notities

Handwriting practice area with 25 horizontal dotted lines.

Handwriting practice area with 20 horizontal dotted lines.

GESCHIEDENIS

GROEP **8** ANTWOORDEN
THEMA 4

Hergebruik Geschiedenis, handleiding antwoorden, artikelnummer 538842 pagina x tot en met x

GESCHIEDENIS

GROEP **8** KOPIEERBLADEN
THEMA 4

Hergebruik Geschiedenis, uit de handleiding Om te onthouden (Samenvatting en Begrippen), artikelnummer 538842 pagina x tot en met x

Hergebruik Geschiedenis, uit de Kopieerblad/Afbeeldingenblad,
artikelnummer 538842 pagina x tot en met x